

Den norske kirkes klimaengasjement

Vern om skaperverket

-

fra interne plandokumenter til uttalelser i det offentlige rom

Lise Grundetjern

Veileder

Daniela Lucia Rapisarda

MF vitenskapelig høyskole for teologi, religion og samfunn,
AVH5070: Masteroppgave i diakoni (30 ECTS), høsten 2020

Antall ord: 22 062

*«Lovet være du, Herre, for bror vind
og for luften og skyene og godt vær og allslags vær.
Med dem oppholder du alle dine skapninger.
Lovet være du, Herre, for søster vann,
som er såre nyttig og ydmyk og kostelig og kysk.
Lovet være du, Herre, for bror ild.
Med ham opplyser du natten,
og han er skjønn og liflig og kraftig og sterk.
Lovet være du, Herre, for vår søster, moder jord
som oppholder oss og bærer oss,
og bringer frem alskens frukter, og brokede blomster og gress.»*

Utdrag fra «Laudes creaturum» (Skapningenes lovsang),
også kalt «Solsangen», av Frans av Assisi
(Hertman, Ruyter, Gunnes, Bagge & Nielsen, 1982, s. 105 – 107).

Forord

Endelig ferdig. Det er litt godt-vondt, for veien har vært lang og kronglete, samtidig som det er nå mot slutten at det virkelig har blitt spennende å holde på med dette prosjektet. Det har vært lærerikt langt utover det jeg hadde sett for meg, og jeg sitter igjen med mange nye perspektiver og tanker rundt det som en gang bare var en liten idé. Nå er den fullført. Ikke helt sånn som jeg hadde sett for meg, men likevel fullført.

Og som en siste hånd på verket, så skrives altså disse korte og litt irrelevante ordene på akkurat denne sida. Men de må skrives, for det må takkes.

Takk Daniela for veiledning og refleksjon, hånd i hånd. Jeg trodde jeg visste hva det ville innebære å skrive en masteroppgave. I alle fall sånn ca. Men denne prosessen har vist meg at det var mye jeg ikke hadde tenkt på og mange vendinger jeg ikke hadde forutsett. Takk for kritiske spørsmål og gode kommentarer gjennom arbeidsperioden!

En stor takk også til dere som har bidratt med refleksjon, gode innspill og oppmuntring i en krevende og lang arbeidsprosess. Spesielt nå den siste etappen. Her er ingen nevnt, og ingen glemt, men jeg er veldig takknemlig for bidragene deres og for at dere har hatt troen på meg!

Og aller sist vil jeg takke mamma. Takk for gode samtaler, spennende refleksjoner og korrekturlesing til den store gullmedaljen. For en kjedelig jobb akkurat det der er. Du legger lista høyt, og da må jeg jobbe enda litt mer enn hva jeg hadde tenkt i utgangspunktet. Det hadde ikke blitt det sluttresultatet jeg har nå, uten deg. Takk!

Sammendrag

Denne oppgaven er en kvalitativ undersøkelse av fire dokumenter som omhandler Den norske kirke og deres klimaengasjement.

Oppgavens problemstilling er:

Hvordan kommer Den norske kirkes klimaengasjement til uttrykk gjennom planer og eksterne uttalelser?

Med følgende underspørsmål:

- Formidles det samme utad, som det gjør innad?
- Hvem er tenkte mottakere?

Jeg bruker teori om public theology, økoteologi og diakonivitenskap for å belyse tekstene jeg har valgt å analysere.

Oppgavens empiri består av fire dokumenter. To av disse er plandokumenter; *Plan for diakoni* og *Kirken i det offentlige rom*, og de andre to er uttalelser fra Kirkemøtet og Bispemøtet som omhandler klima- og miljøspørsmål; *Klimauttalelse - Vis ansvar for jorden og verdens fattige* og *Kirken støtter klimastreikende ungdom*. Dokumentene er valgt fordi de forteller noe om hva Den norske kirke anser som viktig i sitt diakonale arbeid med klima- og miljøspørsmål, og viser et eksempel på hvordan dette kommer til uttrykk i det offentlige rom.

Metoden som er brukt i oppgaven er dokumentanalyse, hvor kritisk diskursanalyse blir brukt som det metodiske rammeverket.

Konklusjonen tar for seg de interne og eksterne dokumentene, overgangen mellom dem og peker på kontekstuelle forhold som er med og påvirker hvordan Den norske kirke kan engasjere seg i det offentlige rom. Helt avslutningsvis svares det på problemstillingen.

Innholdsfortegnelse

1 Innledning.....	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	2
1.2 Avgrensning av problemstilling	2
1.3 Forskningshorisont	3
1.4 Disposisjon over oppgaven	4
2 Metode.....	5
2.1 Valg av metode.....	5
2.2 Kritisk diskursanalyse	5
2.3 Innvendinger og utfordringer med kritisk diskursanalyse som metode	7
2.4 Prosessen	8
2.5 Utvalgsriterier for empiri	9
2.6 Arbeidsskjema for analysearbeidet	10
2.6.1 Kommentarer til arbeidsskjemaet.....	11
2.7 Forskningsetikk/kritisk blikk på metode	12
2.7.1 Resultat.....	12
2.7.2 Reliabilitet	12
2.7.3 Validitet	13
3 Teori	14
3.1 Public theology.....	14
3.1.1 Det offentlige rom	15
3.1.2 Offentlig teologi i kontekst	16
3.2 Økoteologi.....	18
3.2.1 Hva er økoteologi?	18
3.2.2 Fire aspekter ved offentlig økoteologi	18
3.2.3 Bedford-Strohms fem retningslinjer for offentlig økoteologi.....	19

3.3 Et diakonalt perspektiv/diakonivitenskap	20
3.3.1 Kirke og stat	20
3.3.2 En diakonal folkekirke	21
3.3.3 En evangelisk-luthersk kirke	22
3.4 Kort oppsummering av teorikapitlet.....	23
4 Empiri og analyse.....	26
4.1 De fire dokumentene	26
4.1.2 Utvalgsriterier.....	26
4.1.3 Hva slags dokumenter er dette?	27
4.1.4 Historisk bakteppe og dokumentenes kontekst	28
4.2 Plan for diakoni	30
4.2.1 Strukturell analyse.....	30
4.2.2 Idéanalyse.....	34
4.2.3 Virkning og måloppnåelse	35
4.3 Kirken i det offentlige rom.....	36
4.3.1 Strukturell analyse.....	36
4.3.2 Idéanalyse.....	39
4.3.3 Virkning og måloppnåelse	41
4.4 Klimauttalelse – Vis ansvar for jorden og verdens fattige	42
4.4.1 Strukturell analyse.....	42
4.4.2 Idéanalyse.....	44
4.4.3 Virkning og måloppnåelse	45
4.5 Kirken støtter klimastreikende ungdom	47
4.5.1 Strukturell analyse.....	47
4.5.2 Idéanalyse.....	50
4.5.3 Virkning og måloppnåelse	51

4.6 Oppsummering av analysen	52
5 Drøfting	53
5.1 Grunnlag for engasjement – formål	54
5.1.1 Kjernen i økoteologien og offentlig teologi	54
5.2 De interne dokumentene	55
5.3 De eksterne dokumentene	57
5.3.1 Fra interne til eksterne dokumenter	59
5.4 Kontekstuelle forhold	61
5.4.1 Forholdet mellom kirke og stat	61
5.4.2 Folkekirken	61
5.4.3 Mulighetsrommet i det aktive sivilsamfunnet	62
5.5 Oppsummering	63
6 Konklusjon	64
Litteraturliste	66

1 Innledning

Masteroppgaven handler om Den norske kirkes klimaengasjement, og hvordan dette kommer til uttrykk gjennom plandokumenter og uttalelser i det offentlige rom. Klima- og miljøengasjementet er en av de viktigste og mest omtalte sakene i mediebildet om dagen, og preger den offentlige debatten både lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Klimakrisen er et faktum, selv om vi også ser delte meninger rundt klimaendringene og i hvilken grad de er menneskeskapte. Klimaforkjempere har blitt kritisert for å overdrive problemet, «alltid måtte snakke miljø», være moraliserende, og listen fortsetter. Miljøengasjementet finnes igjen i de fleste miljøer og kretser, og forskjellene mellom alle klimaaktivistene er store. Det er en mangfoldig gruppe mennesker som av ulike grunner har valgt klimakampen som en av deres kampsaker. Noen privat ved å kutte i eget forbruk, spise mindre kjøtt, kjøre elbil eller sykle til jobb. Andre ved å engasjere seg politisk, på et mer overordnet, systematisk nivå.

Spørsmålene som har ledet meg til dette temaet er blant annet disse:

Hvor er Den norske kirke opptatt av dette? Hvordan kommer Den norske kirkes klimaengasjement til uttrykk internt og eksternt? Og hvem er det egentlig Den norske kirke kommuniserer til?

Hvis man skulle tatt et stillbilde av dagens norske samfunn, og verdenssamfunnet overordnet, ser vi tydelig de store forskjellene i levestil, verdier og fordeling av ressurser blant befolkningen. Det er sammensatt og komplekst.

Den norske kirkes utfordring, slik jeg ser det, er hvordan og på hvilken måte de kan mene noe i denne saken, som skal ivareta mange interesser. Og; hvordan språkliggjøres og kommuniseres denne tematikken innad i Den norske kirke og utad, i det offentlige rom?

Dette er utgangspunktet for oppgaven, og for en tematikk som både utfordrer og engasjerer den enkelte på ulike måter. På bakgrunn av dette har jeg kommet fram til oppgavens problemstilling:

Hvordan kommer Den norske kirkes klimaengasjement til uttrykk gjennom planer og eksterne uttalelser?

Jeg har noen delspørsmål til problemstillingen, og de lyder som følger:

- *Formidles det samme utad, som det gjør innad?*

- *Hvem er tenkte mottakere?*

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Jeg opplever at temaet klimaengasjement er svært aktuelt, både i samfunnet og innad i kirken. Det blir stadig debattert, og flere ulike stemmer i offentligheten melder seg på i samtalen om verdens klimasituasjon. I *Plan for diakoni* blir dette nevnt som et punkt under «vern om skaperverket» og som en del av diakoniens profetiske rolle og det å være en kritisk samfunnsrøst. Det var arbeidet med diakoniplanen og de ulike fokusområdene der, som gjorde at jeg begynte å tenke på å vinkle denne oppgaven inn mot klimaengasjement.

Og dette er bakgrunnen for at jeg har valgt å skrive om Den norske kirkes klimaengasjement. Jeg ønsker med denne oppgaven å se nærmere på hvordan dette engasjementet kommer til uttrykk gjennom et utvalg dokumenter, og se på hva teori om public theology, økoteologi og diakonivitenskap sier om dette.

1.2 Avgrensning av problemstilling

«Hvordan» skal si noe om ordvalg, medium, diskurs og kommunikasjonsstrategier vi finner i de valgte publiserte tekstene/dokumentene. I denne oppgaven har jeg kun valgt mellom skriftlige dokumenter, og valgt å fokusere på tekst, ikke bilde/multimedia som uttrykk i sosiale medier/filmer osv.

«Vern om skaperverket» som *Plan for diakoni* snakker om, favner hele skaperverket, både mennesker og dyr, naturen i seg selv, - ja, alt det skapte. Jeg kunne valgt å fokusere på biologisk mangfold, sorteringssamfunnet eller vern om det ufødte liv. Men jeg har i denne oppgaven valgt å fokusere på klimaengasjementet rundt global oppvarming og kampen for en mer bærekraftig verden. Bruken av begrepet «vern om skaperverket» vil videre i oppgaven bety nettopp dette; vern om naturen, dyrene, ressursene og mennesket i denne helhetlige sammenhengen. Jeg veksler mellom å bruke begrepene «vern om skaperverket» og «(kirkens) klimaengasjement».

Jeg har valgt å fokusere på Den norske kirke i denne oppgaven. Dette er det flere grunner til. Som kommende diakon er Den norske kirke en svært aktuell arbeidsgiver og en av flere synlige stemmer i norsk offentlighet, som det største kirkesamfunnet i Norge. Jeg har selv tilhørighet til Den norske kirke og er engasjert i klimaspørsmålene privat. Likevel vet jeg ikke så mye om Den norske kirkes arbeid for vern om skaperverket og hvordan disse sakene diskuteres.

Jeg vil gjennom denne oppgaven vise hvorfor et slikt engasjement er viktig og sentral del av kirkens diakonale arbeid.

1.3 Forskningshorisont

Denne masteroppgaven baserer seg på andre tidligere arbeid, og er et lite bidrag i fortsettelsen av arbeidet rundt tematikken Den norske kirke og deres engasjement i klimaspørsmål.

Begge deler har blitt skrevet om tidligere, og det jeg nærmer meg mest i tematikk er Tom Sverre Tomrens doktorgradsavhandling *Miljøetikk og økoteologi i Den norske kyrkja: Ein analyse av miljøfråsegnene til Den norske kyrkja i perioden 1969-2007*.

Dette ble senere til boken *Kyrkje, miljø og berekraft. Ein studie av miljøfrasegnene i dei store kyrkjesamfunna i perioden 1969-2019 og ein detaljanalyse av korleis Den norske kyrkja har arbeidd med det grønne skiftet gjennom 50 år* (Tomren, 2019). Denne boka har jeg brukt som inspirasjon og støtte i arbeidet med min problemstilling. Det er en del likehetstrekk mellom Tomrens analyseform og den jeg har valgt å gjennomføre, noe jeg også forklarer mer om i metodekapittelet.

Asla Maria Bø Fuglestad er også en som har skrevet om kirken og miljøspørsmål. Masteroppgaven hennes handler om natursynet til Den norske kirke og hvordan dette relaterer seg til økoteologiske perspektiver (Bø, 2008). Doktorgradsavhandlingen har tittelen *Miljøargumentasjon i kirkelige institusjoner. En retorisk analyse av Vatikanet og Det lutherske verdensforbunds miljøargumentasjon* (Fuglestad, 2018).

I tillegg til disse jeg nå har nevnt, er det skrevet mange artikler og kommentarer om Den norske kirkes engasjement rundt klimaspørsmål i det offentlige rom.

1.4 Disposisjon over oppgaven

Etter dette innledningskapittelet vil det følge et metodekapittel som beskriver metoden jeg har valgt. Kritisk diskursanalyse er det metodiske rammeverket for oppgaven, og jeg skal si mer om hvilke avveininger som er gjort og hvordan arbeidsprosessen har vært. Videre kommer det et teorikapittel hvor jeg tar for meg de tre teoretiske innfallsvinklene jeg har valgt til oppgaven; public theology, økoteologi og diakonivitenskap.

I det fjerde kapittelet kommer presentasjonen av oppgavens empiri, de fire dokumentene jeg har valgt ut, og påfølgende analyse av disse. Hver tekst etterfølges av analyse før en ny tekst presenteres. Etter dette kommer oppgavens drøftingskapittel, og her ses funnene fra analysen opp mot teorien jeg tidligere presenterte i oppgaven. Her vil sammenhenger, likheter, forskjeller og generelle funn bli presentert og drøftet. Avslutningsvis kommer et kort oppsummeringskapittel som tar for seg hovedfunnene i oppgaven og et svar på min valgte problemstilling.

Med dette håper jeg å kunne gi et godt og utfyllende svar på min valgte problemstilling; «Hvordan kommer Den norske kirkes klimaengasjement til uttrykk gjennom planer og eksterne uttalelser?»

2 Metode

2.1 Valg av metode

Jeg har valgt en hermeneutisk tilnærming til denne masteroppgaven, i form av dokumentanalyse. En hermeneutisk tilnærming handler om forståelse og fortolkning av tekster (Thornquist, 2003, s. 139). Dette mener jeg er et godt utgangspunkt for hva jeg tenker å gjøre i denne oppgaven, nemlig å analysere dokumenter. «Dokumenter gir oss informasjon om et saksforhold nedtegnet på et spesielt tidspunkt og et spesielt sted, ofte med tanke på spesifikke lesere» (Johannessen, Christoffersen & Tuft, 2016, s. 99). Dokumentene jeg har valgt faller inn under kategoriene styringsdokumenter og offentlige uttalelser, og har ulike lesere og tenkte mottakere. Både kontekst for dokumentenes tilblivelse og hvem som er tenkte lesere, vil jeg ta for meg i kapitlet hvor jeg presenterer empirien. Dette er faktorer som er viktig å huske på i utvalgsprosessen, og til slutt når det skal konkluderes og svares på problemstillingen.

Jeg har valgt å bruke kritisk diskursanalyse som metodisk rammeverk for oppgaven. I arbeidet med å forstå hva diskursanalyse er, har jeg brukt boken *Kritisk diskursanalyse* av Joar Skrede. Denne har jeg brukt som utgangspunkt for å forstå hva kritisk diskursanalyse er og for å finne utvalgsriterier til egen analyse. For å forstå hvorfor de ulike aspektene ved analysen vektlegges, vil jeg nå si litt om kritisk diskursanalyse som metodisk rammeverk.

2.2 Kritisk diskursanalyse

Fairclough er en av de mest siterte innenfor fagfeltet kritisk diskursanalyse, og både Skrede og andre som har skrevet om metoden refererer ofte til Fairclough. Skrede skriver selv at boken er en slags «oppdatering av Faircloughs forfatterskap, hvor hans kritiske prosjekt vies særlig oppmerksomhet» (Skrede, 2017, s. 15). Skrede har i tillegg inkorporert multimodalitet i metoden, men det kommer jeg ikke til å fokusere på i min analyse. Jeg har valgt å fokusere på skriftspråk fordi dette er en modalitet vi finner i alle dokumentene, og fordi det ville blitt en mye større og litt annerledes oppgave om den grafiske utformingen og bilder også skulle blitt analysert.

Relasjoner

Det som skiller kritisk diskursanalyse fra diskursanalyse, er at den tar for seg innspill fra «andre samfunnsvitenskapelige teorier i analysen, i tillegg til tekstanalytiske verktøy» (Skrede, 2017, s. 27). Dette fordi kritisk diskursanalyse er opptatt av relasjonen mellom institusjoner, samfunnsmessige strukturer, organisasjoner etc., «og de semiotiske praksisene som disse dialektisk er relatert til» (Skrede, 2017, s. 27). Dette gjør metoden mer attraktiv også i en samfunnsvitenskapelig kontekst. Språket og dets innhold analyseres i et bredere perspektiv hvor tekstenes relasjoner til «samfunnet ellers» og konteksten er en sentral del av selve tekstanalysen.

Genre

Genre er ulike måter å kommunisere på, gjennom semiotikken. Intervju er en genre, mens reklame er en annen. I et intervju er det underforstått at det er én som intervjuer, mens en annen svarer, og dette er strukturerende for den sosiale samhandlingen. Disse rammene for sosial interaksjon er mer eller mindre stabile. I reklame-genren er det mer flytende, da reklamen stadig finner nye måter å kommunisere på, noe som jo er noe av reklamens egenart. Intervjuet på sin side er mer stabilt. Det kan gjennomføres på ulike måter og utvikles i sin form, men selve definisjonen på et intervju, interaksjonen mellom to eller flere mennesker, vil alltid ligge til grunn, som en del av den sosiale samhandlingen. Genrer kan også sorteres i ulike grupperinger, som politisk genre, akademisk genre, formell og uformell genre (Skrede, 2017, s. 34).

Diskurser

«For å kunne snakke om at det eksisterer en diskurs, må det eksistere en grad av repetisjon av innholdet, som må deles av en viss mengde mennesker» (Skrede, 2017, s. 35). Skrede trekker frem forskjellene mellom høyre- og venstresiden i skolepolitikken, og hvordan ulike mål og verdier, som kommuniseres gjennom språk, er med på å forme ulike diskurser. Partier i begge ender av den politiske skalaen opererer innenfor en politisk eller formell genre, men kan ha ulike diskurser.

Diskursordener

«Diskursordener dannes typisk ved å kjede sammen visse genrer, diskurser og stiler. En diskursorden kan derfor sees som et nettverk av sosiale praksiser som velger ut visse ting og ekskluderer andre (Fairclough, 2003, s. 24)» (Skrede, 2017, s. 38). Fra et diakonalt perspektiv kunne man kanskje sett på teologien som en diskursorden, hvor flere ulike yrkesgrupper bruker

de samme begrepene, har valgt en stil som sier noe om tilhørighet og ønskede verdier, og som kommer til uttrykk i gitte former, gitte genrer? Ordenene er ikke rigide systemer uten endring, men relativt stabile over tid. De kan likevel bli utfordret av nye syn og «et ønske om endring» enten innenfra eller utenfra, som på sikt kan være med å endre en gitt diskursorden (Skrede, 2017, s. 38-39).

Modalitet

«Modalitet [modality] betyr «måte» og handler om hvilken måte en ytring eller en tekst fremlegger et budskap på» (Skrede, 2017, s. 49). Det skilles mellom fire hovedtyper av modaliteter. Disse er påstand, spørsmål, beordring og tilbud. Modalitet blir beskrevet «som talerens måte å uttrykke fakta og holdninger på, inkludert grader av visshet eller tvil, muligheter og nødvendigheter, tillatelser og forpliktelser (Fairclough, 2003, s. 167)» (Skrede, 2017, s. 50).

Intertekstualitet

Når man snakker om intertekstualitet, kan man både ta for seg intern og ekstern intertekstualitet. Intern intertekstualitet vil si å se på sammenhenger innad i teksten, gjerne hovedsetninger, leddsetninger, vokabular og grammatikk. Ekstern intertekstualitet går ut på «å analysere forholdet mellom en tekst og andre sosiale begivenheter, sosiale praksiser og sosiale strukturer (Fairclough, 2003, s. 36)» (Skrede, 2017, 51). I min analyse har jeg med både intern og ekstern intertekstualitet, hvor ordvalg og tekstens kontekst og relasjoner blir vektlagt.

2.3 Innvendinger og utfordringer med kritisk diskursanalyse som metode

Intensjonalitet

Når man driver med tekstanalyse, og kanskje spesielt med kritisk diskursanalyse, er det alltid en fare for at man tolker tekstene annerledes enn det som var hensikten med dem. Intensjonalitet blir dermed et viktig punkt å reflektere rundt. Forstår man gjennom analysen hva som var tekstens avsenders intensjon? Eller legger vi egne tolkninger i munnen på avsender idet vi analyserer teksten ned på detaljnivå og knytter linjer som forfatteren selv ikke har tenkt på eller er merkverdig styrt av (Skrede, 2017, s. 151-155)?

Store mengder tekst

Store mengder tekst kan gjøre det krevende å analysere ned på detaljnivå. Spesielt om det er snakk om store dokumenter med mye tekst. Det er verdt å tenke over, hvorvidt det er funksjonelt å detaljanalysere store dokumenter, eller om metoden fungerer best og mest hensiktsfullt på kortere tekster og håndterbare mengder analysetekst (Skrede, 2017, s. 160). Jeg mener ut ifra de dokumentene jeg har valgt ut, at jeg kan forsvare bruken av dette metodiske rammeverket. Det er likevel viktig å presisere at ikke all tekst er blitt analysert like detaljert, men at jeg har lest dokumentene i sin helhet og valgt ut det jeg tenker er mest relevant for oppgaven.

2.4 Prosessen

Innledningsvis valgte jeg et tema jeg interesserer meg for og ville lære mer om. Det stod mellom flere forskjellige tema, men klima og miljø har vært en hjertesak for meg lenge, og ble dermed det jeg endte opp med. Problemstillingen ble et resultat av at jeg ønsket å se på miljøengasjementet fra et diakonalt perspektiv, både for egen del som kommende diakon, men også fra et mer utenfraperspektiv, da jeg opplever mye meninger om saken, men har vært usikker på hva Den norske kirke egentlig mener. Og jeg ønsket å finne ut av hva som ligger til grunn for hvordan de jobber med spørsmålene knyttet til klima og miljø.

Aller først valgte jeg tema for oppgaven. Da dette var gjort begynte jeg å lese litteratur og publikasjoner på nett for å sondere terrenget. Etter en stund falt jeg ned på en problemstilling som jeg ønsket å arbeide ut ifra. Jeg valgte å gå for et kvalitativt forskningsdesign, med dokumentanalyse som metode. Dokumentanalyse kan gjøres på mange måter, men jeg valgte å ta utgangspunkt i kritisk diskursanalyse som metodisk rammeverk, da jeg synes det gir en spennende inngang til å lese tekstene, hvor både det semiotiske og det kontekstuelle blir vektlagt.

Det var i begynnelsen vanskelig å bestemme seg for hva som skulle være oppgavens empiri. Jeg hadde mange runder på dette, men da utvalgskriteriene var satt, ble det enklere å si ut de dokumentene jeg ville analysere. Jeg brukte mye oria.no i søkeprosessen etter dokumenter, og søkeord var «Den norske kirke» + «klimaengasjement», «klima» og «vern om skaperverket».

Teorien er valgt for å forstå mer av hva som er grunnlaget for hvorfor og hvordan Den norske kirke uttrykker seg i klimaspørsmålene. For å kunne si noe om hvordan de gjør det i dag, og

hvordan de kanskje burde gjøre det, måtte jeg forstå mer av grunnlaget for engasjementet. Jeg visste kirken var engasjert, men ikke hva som var tankene bak. Dette ble også oppgavens problemstilling; å se på sammenhengen med det som skrives innad i organisasjonen og det som uttrykkes utad. Det som står i plandokumentene er på en måte tanken bak engasjementet/intensjoner, mens det som kommer til uttrykk i uttalelsene er en bearbeiding av det som står i plandokumentene. For å gjøre analysen mest mulig strukturert, har jeg valgt å sette opp et analyseskjema. Mye kunne vært tatt med her, men jeg har valgt å vektlegge språk, diskurser og kommunikasjon. Jeg har også sagt litt om hva jeg tror er målet med dokumentene. Hvordan selve virkningen av dem har vært, har jeg ikke sett på i denne oppgaven. Jeg skulle gjerne likt og funnet ut mer om dette på et senere tidspunkt. Analysen av dokumentene må ha vært den delen av arbeidet som tok mest tid. Det var i begynnelsen mye tekst å forholde seg til, og jeg måtte gjøre et utvalg av hva jeg skulle analysere mer nærgående. Disse utdragene er valgt ut ifra problemstillingen og hva jeg tenker er mest relevant med tanke på den og delspørsmålene jeg presenterte innledningsvis. Drøftingen er en diskusjon mellom funnene fra analysen og teorien om public theology, økoteologi og diakonivitenskap. Jeg så klare sammenhenger ganske tidlig i arbeidet, men det var tidvis krevende å få satt ord på hva jeg selv har lest og tenkt gjennom denne prosessen. Avslutningsvis har jeg prøvd å gi et svar på problemstillingen og samlet trådene i oppgaven. Selv om jeg kommer med en konklusjon på problemstillingen, sitter jeg med nye spørsmål på ting jeg har blitt gjort oppmerksom på underveis. Så selv om denne oppgaven nå er ferdigskrevet, fortsetter nok tankevirkksomheten rundt tematikken en god stund til.

2.5 Utvalgskriterier for empiri

Jeg valgte å gå for et kvalitativt forskningsdesign, å gjøre en dokumentanalyse, ved bruk av kritisk diskursanalyse som metodisk rammeverk. Jeg har valgt ut fire dokumenter som jeg har analysert ved hjelp av et arbeidsskjema. Tekstene er valgt på bakgrunn av disse kriteriene:

- Tekstene må være relativt nye, helst publisert i løpet av de siste ti årene.
- Tekstene må være publisert av Den norske kirke.
- Tekstene skal på en eller flere måter si noe om Den norske kirkes klimaengasjement.

2.6 Arbeidsskjema for analysearbeidet

1. Strukturell analyse

- avsender/mottaker(e)
- innhold/budskap
- stil, genre
- modalitet
- intertekstualitet

2. Idéanalyse

- etikk
- politisk profil

3. Virkning og måloppnåelse

2.6.1 Kommentarer til arbeidsskjemaet

Dette arbeidsskjemaet er i stor grad likt det Tom Sverre Tomren bruker i sin bok *Kyrkje, miljø og berekraft - Ein studie av miljøfråsegnene i dei store kyrkjesamfunna i perioden 1969-2019 og ein detaljanalyse av korleis Den norske kyrkja har arbeidd med det grønne skiftet gjennom 50 år* (2019). Men jeg har tilpasset det med utgangspunkt i Joar Skredes presentasjon av kritisk diskursanalyse i boken *Kritisk diskursanalyse*, og valgt ut punkter jeg mener er viktige for min problemstilling. Jeg har for det meste brukt Tomrens «oppsett», men byttet ut noen av begrepene, og lagt til det jeg ønsker å ha med i min analyse.

Den strukturelle analysen er ofte det mest konkrete/tilgjengelige i en tekst, og det vi helt fra barneskolen lærer å legge merke til. Likevel kan vi innimellom glemme å reflektere rundt hvem som er avsender og mottaker av tekster vi leser, og hva dette gjør med tekstens utforming, i form og genre og i valg av språk, verdier og mål med teksten. Ved å ta for seg de tre områdene hver for seg; den strukturelle analysen, idéanalysen og virkning og måloppnåelse, får vi forhåpentligvis et mer helhetlig bilde. Dette kan også gi en dypere forståelse av hvorfor en tekst er som den er og sammenhengen mellom det visuelle, det idémessige og det kontekstuelle. For alle tekster er blitt til i en kontekst, og leses og tolkes i en gitt kontekst med personlige briller.

Arbeidsskjemaet brukes i håp om å være mest mulig strukturert i analysen av tekstene, og for å skjematisk se på de samme tingene i de ulike dokumentene. Om jeg hadde analysert ustrukturert ville det blitt krevende å se sammenhenger og likheter, da en ustrukturert analyse ofte styres av egne interesser og impulser. Funnene ville blitt mer vilkårlige og det hadde vært lite nyttig informasjon å hente ut. Dette forsøker jeg å unngå ved å analysere etter skjemaets kriterier. Likevel må det legges til at tekstene kan forstås ulikt og at også min tolkning kan endres over tid, da forforståelsen endrer seg etter hvert som man arbeider med tekstene. Dette er den hermeneutiske spiralens prinsipp; at man arbeider ut ifra en forforståelse, fortolker, og danner en ny forståelse/forforståelse (Ebdrup, 2012). Slik går det rundt og rundt, og man kommer dypere inn i tekstene.

2.7 Forskningsetikk/kritisk blikk på metode

2.7.1 Resultat

I arbeidet med tekstanalyse må man stille seg spørsmålet om tekstene er representative og dekkende for det man vil undersøke. Og i hvilken grad man kan vektlegge resultatet man kommer fram til (Johannessen et al., 2016, s. 103).

Først og fremst vil jeg si at mitt utvalg tekster ikke er stort, og det er et valg jeg har tatt helt bevisst. Oppgavens omfang setter noen begrensninger, samtidig som jeg har hatt et ønske om å konsentrere meg om problemstillingen og hvilken empiri som er nødvendig å ha med. Jeg har veid for og imot utvalget av dokumenter, og har arbeidet godt i utvalgsprosessen med å finne dokumenter som kan være representative. De tre utvalgskriteriene jeg nevnte tidligere i kapittelet, har også snevret inn datamaterialet ganske betraktelig.

Konklusjonen i oppgaven er et resultat av analysen av de fire dokumentene, sett opp mot utvalgt teori om public theology, økoteologi og diakonivitenskap. Konklusjonen kan gi et inntrykk av hvordan Den norske kirke jobber med vern om skaperverket, fra plannivå til offentlige uttalelser. Det utvalget jeg har analysert kan likevel ikke sikre at jeg har fått med meg bredden eller dybden av virkeligheten. Mitt resultat i denne oppgaven gir kun et begrenset bilde av helheten, og er et eksempel på hvordan Den norske kirke uttrykker seg i disse spørsmålene.

2.7.2 Reliabilitet

Å kunne si noe om oppgavens reliabilitet eller pålitelighet, er litt vanskeligere når det kommer til kvalitativ forskning, sammenlignet med kvantitativ forskning. En av utfordringene er at man i kvalitativ forskning bruker «seg selv som instrument» (Johannessen, Tufte & Christoffersen, 2010, s. 229). Så selv om man skulle velge å gjøre nesten det samme som andre har gjort tidligere, har hver enkelt av oss ulik erfaringsbakgrunn, som igjen vil gjøre at vi tolker ting ulikt. Dette gjør at det er vanskeligere å si noe om pålitelighet enn det ville vært i kvantitativ forskning. Johannessen, Tufte og Christoffersen skriver likevel at forskeren kan styrke oppgavens pålitelighet ved å gi leseren «en åpen og detaljert framstilling av framgangsmåten for hele forskningsprosessen (Johannessen et al., 2010, s. 230). Dette har jeg forsøkt å gjøre gjennom dette kapittelet, med en gjennomgang av arbeidsprosessen, et tydelig avgrenset analyseskjema og kommentarer til dette.

2.7.3 Validitet

Validitet skal si noe om oppgavens troverdighet. I kvantitative undersøkelser kan vi stille oss spørsmålet om vi måler det vi tror vi måler (Johannessen et al., 2010, s. 230). I en kvalitativ undersøkelse handler validitet om «i hvilken grad forskerens framgangsmåter og funn på en riktig måte reflekterer formålet med studien og representerer virkeligheten (Johannessen et al., 2010, s. 230). Sagt med andre ord: Har mine valg med tanke på metode og analyse gjort at jeg klarer å gjengi hva som er hensikten med oppgaven og gi et representativt bilde av realiteten? Dette handler om det helhetlige bildet som oppgaven gir, fra oppgavens innledende problemstilling, gjennom hver del av prosessen og så til avslutning av oppgaven. Det må være en tydelig rød tråd, og argumentasjon og valg som speiler oppgavens hensikt og den virkeligheten den forsøker å beskrive.

Det er med andre ord litt mer krevende å kunne måle oppgavens pålitelighet og troverdighet når det er en kvalitativ undersøkelse. Resultatet gir et bilde av virkeligheten, men det sier ikke alt. Ved å følge samme prosess som jeg har beskrevet og presentert i oppgaven, kan det likevel skje at noen andre kommer fram til en litt annen fortolkning, fordi en kvalitativ oppgave i stor grad avhenger av den som gjennomfører den. Men med en tydelig beskrivelse av arbeidsprosessen, valg som er tatt og argumentasjon for utvalgsriterier for empirien, håper jeg dette kan være med å styrke oppgavens reliabilitet og validitet.

3 Teori

3.1 *Public theology*

Jeg har valgt å se på hvordan diakoniens engasjement for vern om skaperverket kommer til uttrykk i ulike dokumenter, fra interne planer til uttalelser i det offentlige rom. For å gjøre dette, har jeg valgt å bruke perspektiver fra public theology som en av innfallsvinklene til å belyse dokumentene jeg har valgt som epirisk materiale. Kjetil Fretheim, professor i diakoni og etikk ved MF vitenskapelig høyskole, har skrevet en del om emnet, og jeg har mye brukt ham som en av referansene i mitt arbeid med public theology. Jeg vil bruke public theology og økoteologi til å svare på hvordan Den norske kirkes engasjement for vern om skaperverket kommer til uttrykk i det offentlige rom. Jeg vil bruke offentlig teologi, økoteologi og diakonivitenkskap, samt min utvalgte empiri til å besvare oppgavens valgte problemstilling. Offentlig teologi er en oversettelse av den engelske begrepet «public theology», som også ofte brukes i en norsk setting. Jeg kommer til å bruke begrepene «public theology» og «offentlig teologi» litt om hverandre, da det ofte også er tilfellet i en norsk kontekst.

Fretheim henviser videre til Medema (2005) idet han beskriver diakoni som «Christian witness in response to the needs and challenges of our communities» (Fretheim, 2013, s. 68). Så hva er vår tids og våre omgivers behov og utfordringer? Fretheim skriver at han gjennom artikkelen «Dimensions of diaconia: the public, political and prophetic» ønsker å gå inn på forståelsen av konseptet diakoni, ved å se på forskjellene mellom offentlig, politisk og profetisk diakoni. Teologien finner sin plass i relasjon til kirkene, samfunnet og academia. Og den samfunnsmessige og akademiske offentligheten, gir den offentlige teologien en plass og oppgave (Fretheim, 2013, s. 69).

Offentlig teologi beskrives å ha et spesielt fokus på å gi en offentlig fortolkning av den menneskelige tilstand, den naturlige verden og ethvert aspekt av det sosiale liv, gjennom den kristne tro, Bibelen og tradisjoner. Den offentlige teologien har en lang tradisjon og kan spores helt tilbake til kirkens spede begynnelse. Augustins «The city of God» blir trukket fram som et eksempel (Fretheim, 2013, s. 69). Fretheim viser også til den skotske teologen Duncan Forrester, som sier at offentlig teologi er teologi som søker det beste for samfunnet, i stedet for å handle på vegne av og beskytte kirken og dens interesser. Offentlig teologi forsøker i følge Forrester å bringe det gode inn i samfunnsbyggingen, ved å komme med karakteristiske og

konstruktive bidrag fra troen (Fretheim, 2013, s. 69). Forrester skiller mellom kirken og verden (av mennesket), og mener at den offentlige teologien særlig har et ansvar for å gjøre verdens agenda til kirkens agenda. På denne måten bør kirken lese behovene i samfunnet og gjøre disse sakene til kirkens egen agenda.

Forrester forklarer at kirken skal engasjere seg i samfunnet, på en slik måte at den er tilgjengelig for folk flest. Ta samfunnet og menneskenes behov på alvor, samtidig som det gjøres på en teologisk forankret måte. Selve engasjementet eller ønsket om å bidra er trosmotivert, mens selve handlingen/det som skjer/sies/gjøres er ting det er behov for i samfunnet ellers. Kritikken kunne være at kirken ved å være veldig fokusert ut, ved å vektlegge den offentlige teologien i stor grad, kunne bli kjerneløs/miste sin egentlige funksjon. Fretheim refererer til Forrester som skriver at «public theology is defined by its ability to combine and integrate its religious, confessional resources with a concern for the current social, economic and political issues, in an attempt to `discern the sign of the times and understand what is going on in the light of the gospel´» (Fretheim, 2013, s. 70). Den offentlige teologien defineres av dens evner til å se samfunnets behov og ved å ta på alvor de utfordringene som finnes sosialt, økonomisk og politisk. Offentlig teologi handler ikke bare om å se disse tingene, men å kombinere dette med troens perspektiver og forsøke å lese og forstå sin samtid gjennom evangeliet.

3.1.1 Det offentlige rom

Den offentlige teologien finner sted i det offentlige rom, som fordrer ytringsfrihet, muligheter til å diskutere og argumentere sine egne meninger. Dette er som kjent ikke alltid virkeligheten i det offentlige rom, og blir dermed en del av oppgaven til den offentlige teologien, - nemlig å sørge for at det offentlige rom er så åpent som vi ønsker at det skal være. At det er inkluderende og åpner for alles stemmer og muligheter til å dele og delta i samfunnsdebatten og -dialogen. Å jobbe for dette er ikke bare en av den offentlige teologiens oppgaver, men også en måte å praktisere offentlig teologi på (Fretheim, 2013, s. 71).

En annen ting som er verdt å huske på i denne sammenheng, er at det ikke finnes én offentlig teologi, men flere offentlige teologier. Likevel kan inklusiviteten ses på som en fellesnevner for de offentlige teologier og deres oppgave i å løfte fram de undertrykte, marginaliserte perspektiver inn i den offentlige diskurs. Samt bidra med de troende kristnes perspektiver inn i den samme diskursen (Fretheim, 2013, s. 72). På denne måten er det en slags todelt oppgave

den offentlige teologien har; å løfte de troendes perspektiver opp og fram, og å løfte samfunnets undertrykte og glemte fram i den offentlige samtalen. Helst ved å løfte dem fram til egen deltakelse, eventuelt ved å dele deres perspektiver på vegne av dem.

Jürgen Habermas stiller i sin artikkel «Religion in the Public Sphere» spørsmålet om hvordan den konstitusjonelle splittelsen mellom kirke og stat vil påvirke de religiøses plass i det offentlige rom. Og i så fall, på hvilken måte? Hvordan skal kirker, organisasjoner og de religiøse tradisjoner finne sin plass i den offentlige og politiske sfæren (Habermas, 2006, s. 3)?

I del tre av teorikapittelet skal jeg under diakonivitenskap si noe mer om hvordan separasjonen mellom kirke og stat spiller inn på kirkenes rolle og mulighetsrom i det offentlige.

3.1.2 Offentlig teologi i kontekst

Jeg har valgt følgende sitat fra Fretheim for å beskrive offentlig teologi i kontekst. «The Church of Norway's engagement in oil and climate change reflects its role as a dominant, majority church in this rich, oil-dependent nation». Kirken og dens medlemmer er involvert på flere måter når det kommer til avhengigheten av utvinning og forbruk av olje. Både på det økonomiske, men også det kulturelle plan, da veldig mye av vår nasjons goder og vårt levesett er et resultat av oljen og de mulighetene den har gitt oss. Kirkens klimaengasjement har vokst fram i denne konteksten, og er et eksempel på hvordan offentlig teologi utvikles fra et perspektiv hvor man er en del av strukturell synd (Fretheim, 2016, s. 208).

Den norske kirke vedtar i følge Fretheim et kritisk standpunkt mot oljens kulturelle rolle i vårt samfunn, ved å se på et større bilde av sosio-kulturelle trender. Kirken har vært med på å løfte fram den moralske kritikken mot egoisme, en grådig livsstil og en smal forståelse av økonomisk vekst. Kirken har også løftet fram det spesielle ansvar vi har som nasjon, til å gjøre vårt i klimakampen. Ikke bare fordi vi har økonomiske muligheter til det, men fordi klimakampen også handler om menneskerettigheter og klimarettferdighet (Fretheim, 2016, s. 209).

Fretheim poengterer at Den norske kirke har søkt å gi etisk veiledning i politiske beslutninger, blant annet ved å knytte olje- og klimapolitikk til andre politiske felt, som humanitær bistand og fattigdomsbekjempelse. Men han mener at kirken ville tjent på å reflektere mer forsiktig rundt de moralske og politiske dilemmaene som omhandler klimakamp. Ved å nyansere sin

respons i offentligheten, kunne kirken kommet tettere på de reelle politiske diskusjonene (Fretheim, 2016, s. 209).

Dette er slik jeg ser det et av Den norske kirkes store dilemmaer hva angår egen rolle i det offentlige rom. Hvor politisk og normativ kan kirken egentlig være i disse spørsmålene? Dette vil jeg diskutere mer i drøftingskapittelet.

3.2 Økoteologi

3.2.1 Hva er økoteologi?

Økoteologien er en retning innen det store feltet teologi, med de klassiske emnene som kristen lære, etikk og praksis, innvevd med innsikt fra forskningsmiljøene og naturvitenskapen. «Økoteologien femner om teologiske disiplinar som dogmatikk, etikk og praktisk teologi, og nyttar innsikt frå biologi og samfunnsvitskap» (Tomren, 2019, s.11). Som andre underkategorier av teologi, som frigjøringssteologi, feministisk teologi osv, er det ønsket og behovet for å fokusere ekstra på noe, som tvinger fram en ny retning innen teologien. Man kan finne gode argumenter for at klima- og miljøspørsmålene egentlig tas med i «tradisjonell teologi», men behovet for å synliggjøre det har vært der, og økoteologien «og miljøetikk har fått fotfeste i kyrkje og teologi» (Tomren, 2019, s. 13).

«Økoteologien har eit pragmatisk mål: å hjelpe kristne til økologisk berekraftig tenking og praksis» (Tomren, 2019, s.11). Begrepet bærekraft ble først lagt merke til som begrep i FNs rapport *Vår felles framtid*, publisert av Verdenskommisjonen for miljø og utvikling i 1987 (Heiene & Thorbjørnsen, 2011, s. 203), og senere knyttet sammen med Den norske kirkes miljøspørsmål, blant annet i *Plan for diakoni* fra 2007. Men allerede i 1974 ble begrepet «sustainability» brukt av Kirkenes Verdensråd på deres konferanse i Romania (Stephen Brown, 2015). Begrepet bærekraft «omfatter både økonomiske, sosiale og økologiske innsatsområder» (Tomren, 2019, s. 11). Det er dette siste punktet kirkene fokuserer på når de bruker begrepet bærekraft. «Det er sånn sett synonymt med miljøetikk og økoteologi» (Tomren, 2019, s. 11).

3.2.2 Fire aspekter ved offentlig økoteologi

Fretheim trekker frem den offentlige teologen Sebastian Kim og hans fire aspekter ved public theology som omhandler den økologiske krisen og klimaendringene; sosial økologi, skaperteologi, øko-feminisme og øko-spiritualisme (Fretheim, 2016, s. 197).

Den sosiale økologien bygger på frigjøringssteologien og argumenterer for at naturen eller skaperverket må frigjøres fra de negative sosio-politiske strukturene i samfunnet. Mennesket har et ansvar for å bringe rettferdighet til skaperverket.

Skaperteologien tar utgangspunkt i relasjonen mellom Gud, menneskene og naturen. Dette betyr at skaperverket ikke kan ses separat fra Gud – skaperen. Skaperteologien ser mennesket

som en del av og avhengig av naturen, - ikke som en som hersker over naturen. Øko-feminismen «rejects any dualism between God and creation and views God as Mother and speaks of Mother Earth» (Fretheim, 2016, s. 198). Øko-spiritualisme vektlegger i større grad Den hellige ånds verk, og hvordan den opererer gjennom både mennesker og natur til opprettholdelse av hele skaperverket. Dette er en mer holistisk måte å se verden på, basert på primære religioners verdenssyn (Fretheim, 2016, s. 197-198).

Et holistisk verdenssyn handler om et helhetlig verdenssyn, hvor alt henger sammen med alt. De ulike aspektene til Kim står godt hver for seg, og satt sammen beskriver de et sammensatt og mer komplisert bilde som både peker på Gud som skaper og opprettholder, mennesket som ansvarlig og en del av naturen, og at alt henger sammen med alt. Disse aspektene kan si noe om hvordan man argumenterer og ordlegger seg i spørsmål som omhandler klima og miljø. Noen vektlegger det ene aspektet mer enn de andre i sin argumentasjon og forståelse av klimaspørsmålene.

3.2.3 Bedford-Strohms fem retningslinjer for offentlig økoteologi

Fretheim trekker fram den tysk-lutherske biskopen Heinrich Bedford-Strohm som har utviklet fem retningslinjer for økologisk offentlig teologi (Fretheim, 2016, s. 198). Fritt oversatt fra Fretheims artikkel, lyder de som følger:

Offentlig teologi som omhandler økologi:

1. Må gjenvinne sine egne tradisjoner
2. Bør anerkjenne konflikten mellom mennesker og den ikke-menneskelige natur
3. Må anerkjenne politiske dilemmaer
4. Må reflektere kritisk rundt fundamentalistiske sosio-kulturelle verdier, og gjennom dette søke å minimere volden mot naturen
5. Er nødvendig for å gi realistisk, etisk veiledning i politiske beslutningssammenhenger

(Fretheim, 2016, s. 198-199).

3.3 Et diakonalt perspektiv/diakonivitenskap

I denne tredje delen av teorikapittelet vil jeg si noe om Den norske kirke som folkekirke og ut ifra et diakonalt perspektiv si noe om diakoniens rolle i dagens samfunn.

I boken *Folkekirke nå* skriver Kjell Nordstokke et kapittel om «Den diakonale folkekirken». Dette kapitlet synes jeg er interessant, fordi det tar for seg skillet mellom kirke og stat, og hvordan diakoniens rolle i samfunnet har endret seg opp gjennom tidene.

3.3.1 Kirke og stat

Prosessen med å skille kirke og stat har foregått over en lengre periode, men vi refererer som regel til året 2012 som året da kirke og stat ble separert. Dette året fikk vi en endring i grunnloven som omhandler Den norske kirke og dens fremtidige rolle. I paragraf 16 i grunnloven ble det fastslått at Den norske kirke «forbliver Norges Folkekirke og understøttes som sådan af Staten» (Grunnlova, 1814, § 16). To ord som ble trukket fram i denne formuleringen er ordene forbliver og folkekirke. Ordet «forbliver» sikter til at kirken har hatt en sentral rolle i Norge og fortsatt kommer til å ha det. Det står også at Den norske kirke som folkekirke også i fremtiden skal understøttes av staten, samtidig som den nå er mer fristilt enn tidligere. Den norske kirke har opp gjennom historien hatt tette bånd med staten, og har gått fra å være Norges statskirke og statsreligion, til å bli en mer fristilt folkekirke for Norge, støttet av staten. Loven sier også noe om avhengighetsforholdet som fremdeles er mellom stat og kirke. Staten finansierer fremdeles mye av kirkens arbeid, og kirken på sin side skal være en fungerende folkekirke og stille opp med tjenester og tilbud til folket. Begrepet «folkekirke» får ikke en utdypende forklaring i lovteksten, men Nordstokke trekker frem fire sentrale områder som forstås inn under folkekirkebegrepet:

- kirkelige tjenester
- samfunnsaktør
- forme og fremme felles verdier og handlingsmønstre, som en forvalter av åndelig og kulturell arv
- sosialt engasjement og diakonale tiltak (Nordstokke, 2015, s. 135-136).

Kirkelige tjenester kan være å tilby vigsling, gravferd, gudstjenester og markering av høytidsdager. Dette er kirkelige handlinger som ofte er av interesse hos flere enn kun kirkens medlemmer. Kirken kan være en samfunnsaktør når kirken engasjerer seg i helse- og omsorgsspørsmål, som eier av barnehager og sykehjem, og som en del av kirkens tilbud og tilstedeværelse i det offentlige. Nordstokke skriver også at kirken er med på å forme og fremme verdier og handlingsmønstre som vi deler i samfunnet, og er en institusjon som tar vare på og videreutvikler en åndelig og kulturell arv. Kirkens sentrale posisjon ved høytider som jul og påske, og kirkens naturlige og inkluderende tilstedeværelse ved lokale og nasjonale kriser, er eksempler på dette. Sist, men ikke minst, trekkes kirkens sosiale engasjement og diakonale tiltak frem som en viktig del av det å være en folkekirke. Dette handler både om et engasjement for de som ikke blir hørt og de som blir usynliggjort i vårt samfunn, men også om andre sider ved diakoniens vesen (Nordstokke, 2015, s. 136).

Allerede fra 1200-tallet var kirken en sentral aktør innen helse og skole. Senere skulle dette forflytte seg til det religiøse og det private. På 1900-tallet utviklet kirkeledere strategier for å sikre kirkelig nærvær i det offentlige rom. Dette gjorde at kirken og kristne organisasjoner gikk fra å ha en hegemonisk rolle, til å få en mer fristilt rolle. «Det ble etablerte kristne skoler, diakonale helsetiltak, etter hvert også kristelige aviser og et kristent parti» (Nordstokke, 2015, s. 136). Dette førte til at tilbudene ofte ble en parallell til eller konkurrent til de offentlige tilbudene. Fra 1980-tallet fikk vi et aktivt sivilsamfunn i Norge. Dette ble et viktig tilskudd til det offentlige, og endret kirken og de kristne organisasjonenes mulighetsrom til å være tilstede i samfunnet og ha et synlig engasjement i det offentlige rom (Nordstokke, 2015, s. 137-138).

3.3.2 En diakonal folkekirke

Nordstokke trekker frem noen begrunnelser for at folkekirken skal være diakonal. Den første er forventningene fra folk og myndigheter til at kirken skal være det. Den andre og kanskje viktigste grunnen, er den teologiske forankringen. Denne teologiske forankringen eksemplifiseres med to forskjellige utgangspunkt. Det første er Guds tilstedeværelse i verden, det hverdagslige og i det offentlige. Her vektlegges det at helbredelsene og Jesu liv og virke, skjedde i det offentlige rom. «Jeg har talt åpent for hele verden. Jeg har alltid undervist i synagoger og i tempelet, der alle jøder kommer sammen. Aldri har jeg talt i det skjulte» (Bibelen, 2011, Joh 18,29). Det andre er «verden, som kontekst for liv og tjeneste» (Nordstokke, 2015, s. 139). Her er det fokus på det allmenne, og verden som selve rammene for kristent liv

og tjeneste. «Forstår vi verden som Guds husholdning, må vi erkjenne at ansvarlig husholdning har politiske, sosiale, økonomiske og økologiske komponenter, og at kirken har del i denne oppgaven» (Nordstokke, 2015, s. 139). Med andre ord kan vi ikke koble kirken og kristentro fra verden, men må se helheten og rammene våre for liv og tjeneste. Å se kun på kirken eller de kristne som mottakere av diakonale tjenester, vil begrense handlingsrommet, men også være problematisk fordi det setter opp et skille mellom oss og dem og mellom det religiøse og det politiske/sosiale/økonomiske og økologiske. Det er vanskelig å finne en løsning på store problemer som klimakrisen uten å se på nærliggende problem som forbruk, fordeling osv. Å bekjempe underernæring uten å se på fattigdom, politisk situasjon og styre, vil være helt umulig. En slik teologisk forankring, som er gitt over her, understreker diakoniens plass i det offentlige rom. Både fordi Guds tilstedeværelse har vært så synlig og tilgjengelig for alle, gjennom Jesu gjerninger på jorden, men også fordi hele verden og alle aspekter ved livet er en del av vår kontekst og handlingsrom når det kommer til eget liv og hvordan vi tjener Gud. Her gir Nordstokke to teologiske eksempler på hvorfor kirken bør være en diakonal folkekirke (Nordstokke, 2015, s. 138-139).

«Den norske kirke er folkekirke fordi den vedkjenner seg å ha et diakonalt samfunnsoppdrag som kommer til uttrykk ved å utøve nestekjærlighet, fremme inkluderende fellesskap, verne om skaperverket og fremme rettferdighet – alt dette i det offentlige rom, i roller som aktør innenfor rammen av sivilsamfunnet, og i kritisk-konstruktivt samarbeid med offentlige myndighet og med alle mennesker av god vilje» (Nordstokke, 2015, s. 141).

3.3.3 En evangelisk-luthersk kirke

Nordstokke gjør også et poeng ut av at Den norske kirke er en evangelisk-luthersk kirke og at to-regimentslæren er sentral innenfor denne tradisjonen. To-regimentslæren argumenterer for et skille mellom det verdslige og det åndelige, og at kirken skal holde seg til sistnevnte. «Det kan gi inntrykk av at kirken skal forbli innenfor det åndelige rom, og ikke legge seg opp i verdslige anliggender» (Nordstokke, 2015, s. 139). Men Luthers liv og praksis tegner et annet bilde; han var samfunnsengasjert og uttalte seg om både politikk og sosiale spørsmål. Det var ikke alltid like treffende, men han gjorde det fordi han mente det var en «selvsagt funksjon av kirkens oppdrag å være et levende ord (vox viva) i verden» (Nordstokke, 2015, s. 140). Det levende ord var heller ikke begrenset til verbale utsagn, det handlet for Luther også om tjenesten

for sin neste. Og kallet til tjeneste, var etter reformasjonen ikke adressert kun Gud og den religiøse sfære, «men nesten i verdens hverdag» (Nordstokke, 2015, s. 140).

3.4 Kort oppsummering av teorikapittelet

Det første teoretiske perspektivet jeg har valgt er public theology. Den samfunnsmessige og akademiske offentligheten har ifølge Fretheim gitt den offentlige teologien en plass og oppgave i samfunnet (Fretheim, 2013, s. 69). Denne teologien søker å gi en offentlig fortolkning av den menneskelige tilstand, den naturlige verden og ethvert aspekt av det sosiale liv, gjennom den kristne tro, Bibelen og tradisjoner. Offentlig teologi beskrives av Duncan Forrester som en teologi som søker det beste for samfunnet. Dette i stedet for å være opptatt av å fremme saker som beskytter kirken og dens interesser (Fretheim, 2013, s. 69). Forrester mener også at den offentlige teologien har et særskilt oppdrag i å gjøre verdens agenda til kirkens agenda. Dette ved å kombinere religiøse perspektiver med bekymringen for aktuelle sosiale, økonomiske og politiske saker (Fretheim, 2013, s. 70). Konstruktive og karakteristiske bidrag fra troen blir gjennom offentlig teologi et forsøk på å bringe noe godt inn i samfunnsbyggingen (Fretheim, 2013, s. 69). Dette skal jeg komme tilbake til i drøftingskapittelet.

Det offentlige rom skal fordre ytringsfrihet og muligheter til å diskutere og argumentere sine egne meninger. Noe av oppgaven til den offentlige teologien er å sørge for at det offentlige rom er så åpent som vi ønsker at det skal være. Denne åpenheten skal sørge for at det offentlige rom er inkluderende, åpent for alles stemmer, og at det gir muligheter for at alle kan delta. Offentlig teologi er kjent for å være inklusiv, samt løfte fram de undertrykte og marginalisertes perspektiver inn i den offentlige diskurs. Dette er en av oppgavene til offentlig teologi, i tillegg til å bidra med troende kristnes perspektiver inn i den samme diskursen (Fretheim, 2013, s. 72). Fretheim reflekterer også rundt Den norske kirkes dilemma, som handler om hvordan og på hvilken måte kirken kan engasjere seg i det offentlige rom (Fretheim, 2016, s. 209).

Det andre teoretiske perspektivet jeg har valgt er økoteologi. Dette er en teologisk retning som «femner om teologiske disiplinar som dogmatikk, etikk og praktisk teologi, og nyttar innsikt frå biologi og samfunnsvitskap» (Tomren, 2019, s. 11). Tomren skriver at øko-teologien har som mål å bidra til økologisk bærekraftig tenkning og praksis blant kristne (Tomren, 2019, s. 11). Fretheim trekker frem den offentlige teologen Sebastian Kim. Kim har utarbeida fire aspekter ved offentlig teologi som omhandler klimaendringer og den økologiske krisen. Disse

er sosial økologi, skaperteologi, øko-feminisme og øko-spiritualisme (Fretheim, 2016, s. 197). De fire aspektene forklarer ulike sider av denne teologien og hva som ligger i selve begrepet økoteologi.

Bedford-Strohm kommer på sin side med fem retningslinjer for offentlig teologi som omhandler økologi. Bedford-Strohm mener slik teologi må gjenvinne sine egne tradisjoner, anerkjenne konflikten mellom mennesker og den ikke-menneskelige natur, anerkjenne politiske dilemmaer og reflektere kritisk rundt fundamentalistiske sosiokulturelle verdier, for å kunne minimere volden mot naturen. Bedford-Strohm mener at offentlig teologi som omhandler økologi «er nødvendig for og gi realistisk, etisk veiledning i politiske beslutningssammenhenger» (Fretheim, 2016, s. 198-199). Disse retningslinjene kan være nyttige i forståelsen av utformingen og kommunikasjonen av økoteologi, som en del av den offentlige teologien. Her ser vi en tydelig kobling mellom teorien fra public theology og økoteologi; nemlig å fortolke aspekter ved samfunnet vi lever i gjennom perspektiver bygget på egne bidrag fra troen/den kristne tradisjonen. Disse to teoretiske perspektivene løfter frem teologiens forståelse og grunntone i møte med disse spørsmålene, samtidig som det også poengterer at det finnes dilemmaer i sakene som diskuteres, angående kirkens rolle i det offentlige ordskiftet.

Det tredje og siste perspektivet er oppgavens diakonale perspektiv. Her har jeg tatt for meg avhengighetsforholdet som er mellom stat og kirke og hva som ligger i begrepet folkekirke (Nordstokke, 2015, s. 135-136). Etter 2012 har kirken i større grad vært løsrevet fra staten, samtidig som den fremdeles skulle forbli «Norges Folkekirke og understøttes som sådan af Staten» (Grunnlova, 1814, paragraf 16). Nordstokke trekker frem fire områder for hva som forstås inn i folkekirkebegrepet. Disse fire områdene er kirkelige tjenester, å være en samfunnsaktør, være med å forme og fremme felles verdier og handlingsmønstre, og diakonale tiltak/sosialt engasjement (Nordstokke, 2015, s. 135-136).

Det aktive sivilsamfunnet blir av Nordstokke beskrevet som et viktig tilskudd til det offentlige, og satte premisser for kirkens mulighetsrom. Dette mulighetsrommet som sivilsamfunnet har åpnet opp for, gjør at kirken og kristne organisasjoner kan bidra med perspektiver og tjenester som ligger i et skjæringspunkt mellom det offentlige og det private (Nordstokke, 2015, s. 137-138).

Den teologiske forankringen er også svært sentral sett fra et diakonalt perspektiv. Nordstokke presenterer to viktige aspekter ved den teologiske forankringen; «Gud i verden» og «verden som menneskets kontekst». Begge disse to aspektene snakker om verden som sted for handling og det guddommelige innenfor disse rammene. Jesu liv og virke trekkes frem som eksempel på at Gud er tilstede i vår verden. Den verden vi lever i er også rammer for kristent liv og tjeneste, og er et eksempel på hvordan alt henger sammen. Kirken henger sammen med omverdenen, og samfunnet med det kristne liv (Nordstokke, 2015, s. 139).

Luther ble også trukket fram som et eksempel på hvordan tro kan gi sitt uttrykk i samfunnsengasjement og offentlige uttalelser. Dette engasjementet kunne omhandle både politikk og sosiale spørsmål. To-regimentslæren er sentral innfor den evangelisk-lutherske tradisjonen, og denne læren argumenterer egentlig for et skille mellom det verdslige og det åndelige. Luther mente at kirkens oppdrag var å «være et levende ord i verden» (Nordstokke, 2015, s. 140). Dette handlet for Luther om tjenesten for vår neste. Ikke bare tjenesten for Gud og den religiøse sfære, men for vår neste i vår hverdag (Nordstokke, 2015, s. 140). Teologien og det diakonale perspektivet bygger på fortolkning, tradisjon og handling gjennom mangfoldige år, som også påvirker hvordan diakoni og teologi i dag kommer til uttrykk i det offentlige rom.

Jeg vil avslutte dette teorikapittelet ved å referere til Nordstokke og hans beskrivelse av hvorfor og hvordan Den norske kirke er en folkekirke:

«Den norske kirke er folkekirke fordi den vedkjenner seg å ha et diakonalt samfunnsoppdrag som kommer til uttrykk ved å (...) verne om skaperverket (...) i det offentlige rom, i roller som aktør innenfor rammen av sivilsamfunnet, og i kritisk-konstruktivt samarbeid med offentlige myndigheter og med alle mennesker av god vilje (Nordstokke, 2015, s. 141).

4 Empiri og analyse

4.1 De fire dokumentene

Jeg har valgt fire dokumenter som mitt empiriske grunnlag for oppgaven. De fire dokumentene er:

- *Plan for diakoni* av Kirkerådet.
- *Kirken i det offentlige rom* av Det Lutherske Verdensforbund (LVF).
- *Vis ansvar for jorden og verdens fattige. En oppfordring til den nye regjeringen fra biskopene i Den norske kirke.* Videre i oppgaven blir dette dokumentet kun kalt *Vis ansvar for jorden og verdens fattige*, av Bispemøtet i Den norske kirke.
- *Kirka støtter klimastreikende ungdom* av Kirkemøtet i Den norske kirke.

4.1.2 Utvalgskriterier

Dokumentene er som tidligere nevnt valgt på bakgrunn av disse kriteriene. Tekstene skal:

- Være gitt ut av Den norske kirke
- Være av nyere dato, helst publisert i løpet av de siste ti årene
- Handle om klima- og miljøspørsmål

At dokumentene må være utgitt av Den norske kirke er valgt som kriterie fordi problemstillingen min handler om Den norske kirke, og fordi jeg ønsker å se på hva de kommuniserer/ønsker å kommunisere selv, ikke hva andre mener at de kommuniserer. Det henger ikke alltid sammen. Altså å ta utgangspunkt i Den norske kirkes egne tekster, innenfra, ikke den ytre omtalen av dem/responsen på dem.

Tre av dokumentene er godt innenfor tiårsgrensen jeg har satt, mens det siste dokumentet, *Plan for diakoni* er eldre, fra 2007. Grunnen til at jeg likevel har valgt dette dokumentet, er fordi jeg ønsket å ha med gjeldende diakoniplan i Den norske kirke, da oppgaven har et diakonalt utgangspunkt. Da er diakoniplanen helt essensiell å analysere. Underveis i prosessen har denne planen blitt revidert, og det er nå en ny plan gjeldende for det diakonale arbeidet i Den norske

kirke. I og med at ny plan ikke ble publisert før jeg var kommet til avslutningen av masterprosjektet, har jeg forholdt meg til planen fra 2007. Jeg har også åpnet for et litt større tidsvindu for når tekstene har blitt til, for å kunne gjøre et utvalg blant litt flere publikasjoner. Selv om klimasaken har vært en svært sentral sak i samfunnsdebatten i flere år nå, får den sine topper med ekstra oppmerksomhet, avhengig av hendelser og aktiviteter i nyhetsbildet. Som for eksempel gjennom nye forskningsrapporter, demonstrasjoner, politiske behandlinger o.l. Både stortings- og kommunevalg, demonstrasjoner og store mediasaker gir nytt liv i saker som til stadighet blir diskutert. Det er også to av dokumentene eksempler på, da de er uttalelser som kommenterer aktuelle hendelser i samfunnet.

Plan for diakoni er ikke primært et klima- eller miljødokument, men favner likevel emnet godt, under fokusområdet «vern om skaperverket». Planen sier også mye om diakoni generelt, hva det er og skal være, og er interessant med tanke på problemstillingen. *Kirken i det offentlige rom* er valgt fordi det legger noen føringer for hvordan de lutherske kirkene bør og kan engasjere seg i det offentlige. I dette dokumentet finner vi også et eget avsnitt som omhandler klima- og miljøspørsmål. De to uttalelsene jeg har valgt er eksempler på eksterne dokumenter publisert av Den norske kirke, som opererer i det offentlige rom. På denne måten henger dokumentene sammen, i en slags rekke fra interne dokumenter til eksterne uttalelser.

4.1.3 Hva slags dokumenter er dette?

De fire dokumentene deles inn i to kategorier. Den første, bestående av *Plan for diakoni* og *Kirken i det offentlige rom* tilhører kategorien planer/styringsdokument. Den andre kategorien kalles for uttalelser/offentlige skriv. Styringsdokumentene er forholdsvis lange, fordi de inneholder grundig argumentasjon og konkrete eksempler på hvordan kirken kan/bør engasjere seg. Uttalelsene er betydelig kortere; de to jeg har valgt er på under én side hver. Her får vi kun en kort argumentasjon for Den norske kirkes engasjement, og en kommentar til de aktuelle sakene de omtaler.

Styringsdokumentene har en klar funksjon innad i organisasjonen, samtidig som de kan kommunisere utover det. Mens uttalelsene på sin side både har som siktemål å kommunisere inn i organisasjonen og ut til andre.

4.1.4 Historisk bakteppe og dokumentenes kontekst

Dokumentene er publisert i perioden 2007 til 2019. Klimakrisen og miljøfokus har blitt mye viktigere og mer debattert de senere årene. Fokuset på disse spørsmålene har vært der i mange år, men alvor og hyppigheten av omtale har økt i takt med klimaets negative utvikling og klodens stadig økende temperatur.

For å sette tekstene inn i sin kontekst, vil jeg nå gi et kort resymé av det som har skjedd de siste tiårene innenfor klimafeltet. Her kunne og burde mye vært nevnt, men dette er kun et veldig kort tilbakeblikk for å minnes hva som ligger forut for det som skjer i dag, og for å sette dokumentene inn i en større historisk kontekst.

Historisk bakteppe

I 1972 ble FNs første miljøvernkonferanse holdt. Åpningsdagen den 5. juni har siden det blitt markert som verdens miljødag (Olerud, 2020). Og FN opprettet et eget miljøprogram, kalt United Nations Environment Programme (UNEP) (United Nations, 2020 c). På begynnelsen av 80-tallet nedsatte FNs generalsekretær en kommisjon for fattigdom, miljø og utvikling, som fikk tilnavnet Brundtlandkommisjonen etter sin leder Gro Harlem Brundtland. Denne kommisjonen kom i 1987 med rapporten *Vår felles framtid* hvor begrepet «bærekraftig utvikling» ble introdusert, som vil si «en utvikling som tilfredsstillers dagens behov uten å ødelegge fremtidige generasjoners muligheter til å tilfredsstillere sine behov» (Olerud & Tjernshaugen, 2020). Dette begrepet skulle bli mye brukt de kommende årene, og har blitt svært sentralt i FNs språk om klima og miljø. I 1992 ble Rio-konferansen arrangert av FN, hvor handlingsplanen Agenda21 ble vedtatt. Denne skulle sikre «økt innsats for miljø- og utviklingsspørsmål» (Olerud & Tjernshaugen, 2020). I år 2000 vedtas Tusenårsmålene, som er åtte mål knyttet til utrydding av fattigdom. Det sjuende målet tar for seg «bærekraftig utnyttning av naturressurser» (Johannessen, 2020). Fra 2016 overtok de nye «Sustainable Development Goals», som en oppfølger til Tusenårsmålene, med 17 nye hovedpunkter eller mål for bærekraft (United Nations, 2020 a). Ved hjelp av disse målene skal man fremdeles bekjempe fattigdom, kombinert med andre strategier som å bedre helsetilbud og utdanning, minske forskjellene og stimulere til økt økonomisk vekst. Alt dette mens man forholder seg til klimaendringene og forsøker å bevare hav og skog (United Nations, 2020 a). På slutten av 2015 signeres Parisavtalen, hvor det mye omtalte 1,5-gradersmålet kommer fra (United Nations, 2020 b). Dette går

ut på å redusere klimagassutslippene så mye at den globale oppvarmingen ikke overstiger «1,5 grader sammenlignet med førindustriell tid» (Torgersen, 2018).

Parallelt med dette har også kirkene og de større kirkelige organisasjonene jobbet med de samme spørsmålene. Kirkenes Verdensråd vedtok i 1983 at spørsmål knyttet til «Justice, Peace and Integrity of Creation» skulle bli mer sentrale i troen, og praktiseringen av den i medlemskirkene (Fretheim, 2016, s. 93).

Disse eksemplene jeg har kommet med nå viser litt av hvordan samfunnsutviklingen, klimaarbeid og kirkenes engasjement har vært de siste tiårene. Store endringer i samfunnet har gjort endringer i klimapolitikken og det kirkelige engasjementet. Samtidig er disse eksemplene tatt med for å vise at kirken har drevet et langsiktig og utviklende arbeid/engasjement over flere tiår. Det ligger en troverdighet og tyngde i det å jobbe for/med noe over tid. Det er ikke bare popularitetsvinnende arbeid som gjøres fordi det er i vinden akkurat nå. Engasjementet har vært der over tid, også før det ble en allemannssak som diskuteres på alle samfunnsarenaer. Det er likevel et tankekors at dette foregår på organisasjonsnivå, når det ser ut som om lite av dette når ut til massene og enkeltmenneskene i menigheter og kirker verden over.

Videre følger en presentasjon og analyse av de fire dokumentene. Jeg tar for meg ett og ett dokument i dette kapitlet, og setter dokumentene mer opp mot hverandre og sidestiller dem i drøftingskapitlet. Der vil jeg også se på empirien opp mot den utvalgte teorien for oppgaven, som omhandler public theology, økoteologi og diakonivitenskap.

4.2 Plan for diakoni

Plan for diakoni ble utgitt av Kirkerådet i Den norske kirke i 2007. Dokumentet er en rettesnor for utarbeidelse av lokale diakoniplaner og reflekterer rundt verdier og forslag til lokale tiltak ut ifra de gitte fokusområdene nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet. Dokumentet retter seg mot ansatte i Den norske kirke, de med diakonalt ansvar (ofte diakoner), diakoniutvalg og andre som arbeider med det lokale diakonale arbeidet. Diakoni blir i dette dokumentet beskrevet som evangeliet i handling, og viser til de fire fokusområdene innenfor *Plan for diakoni*. Disse områdene sier noe om hvilke ting som ønskes å vektlegges, og gir eksempler på hvordan diakonien skal komme til uttrykk. Det som er valgt inn i dette dokumentet sier hva kirken skal gjøre diakonalt de kommende årene, om tiden fra 2007 og frem til ny plan kommer og hvilke ambisjoner de har.

4.2.1 Strukturell analyse

Innhold/budskap

Planen er omfattende i sitt innhold. Visjonen for Den norske kirkes diakonale tjeneste beskrives som «Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste» (Kirkerådet, 2007, s. 6). Kirkerådet presenterer i dette dokumentet dette som selve diakoniens kjerne. «Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling og uttrykkes gjennom nestekjærlighet, inkluderende fellesskap, vern om skaperverket og kamp for rettferdighet» (Kirkerådet, 2007, s. 7). Selv om disse fire fokusområdene kan fungere som separate fokusområder, overlapper de hverandre. Og mange av diakoniens funksjoner, spiller på flere av disse fokusområdene.

Diakonien beskrives som en tredelt tjeneste; for medmennesket, skaperverket og Gud. Og «alle oppfordres til et hverdagsliv i tjeneste», uavhengig av alder (Kirkerådet, 2007, s. 7).

Globaliseringen trekkes frem som en utfordring og «mennesker som lider angår oss», enten «om de befinner seg i umiddelbar nærhet eller i andre land. Vern om skaperverket handler om et globalt og et lokalt ansvar» (Kirkerådet, 2007, s. 7).

I innledningen presiseres nødvendigheten av og oppfordres det til samarbeid. Både innad i kirken, med andre kirker, ulike organisasjoner, offentlige instanser og andre religiøse grupper (Kirkerådet, 2007, s. 8).

Plan for diakoni tar også for seg det teologiske grunnlaget for diakonien. «Vi er utlevert til hverandre og vi er avhengige av hverandre og alt annet som lever» (Kirkerådet, 2007, s. 9). Skaperverket som helhet, hvor mennesket er én brikke, blir her løftet frem som én helhet. Hele skaperverket er «avhengig av at menneskene tar sitt forvalteransvar på alvor» (Kirkerådet, 2007, s. 9). Ordet «forvalteransvar» er mye brukt i kristen teologi og spesielt brukt når vi snakker om klima og miljø og hvilken rolle menneskene egentlig har. Mange ting i vårt samfunn kan tyde på at vi ikke bare forvalter, men også forbruker, og at hva som egentlig ligger i definisjonen «forvalteransvar» ikke er helt entydig. Kirkerådet skriver videre at troen på Gud er utgangspunktet for vårt ansvar for verden og at «diakoni er å både være og å gjøre» (Kirkerådet, 2007, s. 9). Sagt på en annen måte, hvem vi er, hvilke verdier vi bærer med oss, men også våre praktiske handlinger. Det er vanskelig å se for seg diakoni uten handling, og er heller ikke forenelig ut ifra *Plan for diakonis* definisjon på hva diakoni er. Diakoni er «evangeliet i handling og uttrykkes gjennom (...) vern om skaperverket» (Kirkerådet, 2007, s. 9).

I *Plan for diakoni* står det at «en forståelse av mennesket som herre og hersker over naturen må korrigeres» (Kirkerådet, 2007, s. 10). Dette viser til at det i dag er tydelig for oss at flere deler av skaperverket trues, som en konsekvens av vår menneskelige aktivitet og grådige ressursbruk. Det står videre at kirken må arbeide med å gi en bedre forståelse av at mennesket er «avhengig av alle dets relasjoner – til Gud, til medmennesket, til seg selv og til resten av skaperverket» (Kirkerådet, 2007, s. 10). Dette er et mer holistisk verdenssyn.

Kirkerådet peker på at urbefolkningen, som samene i Norge, kan være gode inspirasjonskilder i dette arbeidet. «Målet er glede og takknemlighet over tilhørigheten til skaperverkets økologiske fellesskap» (Kirkerådet, 2007, s. 10).

«Diakoni skjer alltid i en samfunnsmessig kontekst», både lokalt, nasjonalt og internasjonalt (Kirkerådet, 2007, s. 13). Dette legger noen føringer for hva som er mulig, og hva som er diakoniens plass i den aktuelle konteksten.

Vern om skaperverket

Vern om skaperverket står som eget kapittel i planen, på lik linje med de andre fokusområdene. «Vern om skaperverket favner alt Gud har skapt, jorden med planter, dyr og mennesker, havet og luften og hele det økologiske samspill» (Kirkerådet, 2007, s. 21). Og som en tilleggskommentar blir det også gjort klart at dette også gjelder vårt eget forbruk og egen livsstil (Kirkerådet, 2007, s. 21).

Det oppfordres i arbeidet med lokale diakoniplaner, til å reflektere rundt hvordan vi i ord og handling kan «fremme alternativ til forbrukersamfunnets idealer og livsstil, og bidra til en bærekraftig forvaltning av skaperverket» (Kirkerådet, 2007, s. 21). Dette utdypes ved å si hva som er kirkens oppdrag når det kommer til miljøspørsmålene.

I *Plan for diakoni* beskrives «kirkens oppdrag overfor miljøspørsmål» (Kirkerådet, 2007, s. 21) som tredelt:

- «Å være en profetisk røst i samfunnet.
- Å være konsekvent og selvkritisk overfor disse spørsmål i sin egen hverdag og praksis.
- Å bidra med kreativitet og oppfinnsomhet i å finne bærekraftige løsninger for den enkeltes og samfunnets reelle behov.» (Kirkerådet, 2007, s. 21).

Stil/genre

Planen har en formell stil, og bærer ikke preg av et personlig språk eller utforming (Skrede, 2017, s. 36). Den er ganske strømlinjeformet, noe som kan være en stor fordel, og kanskje et ideal for tekster av denne typen. Ordvalget bærer preg av at teksten skal være tilgjengelig og ønsker å kommunisere ved hjelp av diakonale og teologiske begreper, samtidig som tekstene er forklarende i sitt uttrykk.

Genren kan absolutt sies å være formell, og en del av genren jeg velger å kalle planer/styringsdokumenter (Skrede, 2017, s. 34). Når man plasserer dokumenter i ulike genrer, får man noen forventninger både til struktur og innhold ut ifra hvilke føringer som ligger for den gitte genren. Planer og styringsdokumenter tilhører en genre som ofte er godt gjennomarbeidet tekst, produsert av en gruppe, over tid.

Modalitet

Modalitet handler om på hvilken måte en tekst «fremlegger et budskap på (Skrede, 2017, s. 49). Og i denne teksten finner vi eksempler på flere ulike modaliteter. «Diakoni er kirkens omsorgstjeneste. Den er evangeliet i handling» (Kirkerådet, 2007, s. 9) er et eksempel på en påstand. Slike påstander kan være eksempler på verdier og holdninger som kommer til uttrykk. I alle fall ønskede verdier, og et mål for hva man selv ønsker å få til. En slags forpliktelse.

Under hvert av de fire fokusområdene, finner vi en rubrikk med spørsmål man kan stille i arbeidet med lokale planer (Kirkerådet, 2007, s. 21). Dette er en annen form for modalitet i teksten, og åpner for mer kommunikasjon og refleksjon rundt budskapet. Slik Skrede også skriver, kan de ulike modalitetene være måter å uttrykke holdninger, muligheter og grad av usikkerhet og tvil. Jeg tror denne modaliteten er valgt helt bevisst, for å ikke komme med en lang «må-gjøre-liste», men som en invitasjon til deltakelse og felles refleksjon. Slik jeg opplever det, er dette også en litt mer ydmyk måte å kommunisere på, mer enn en påstand eller en beordring er. Og de ulike modalitetene fungerer hver til sitt formål, og kan stå fint sammen, slik disse to nevnte modalitetene er et eksempel på.

Intertekstualitet

Når det gjelder intern intertekstualitet, er det noen ord som gjentas mange ganger i dokumentet, og som skaper en rød tråd og sammenheng mellom de ulike delene. Ord som går igjen er for eksempel, fellesskap, diakoni, kirke, omsorg, nestekjærighet, menighet, rettferdighet og skaperverk.

Hva angår ekstern intertekstualitet, nevnes det en del andre kirkelige tiltak, som for eksempel trosopplæringstiltak og gudstjenesteutvalg (Kirkerådet, 2007, s. 27). Bibelen og Kirkeloven blir også henvist til. Også andre institusjoner og organisasjoner nevnes, og er eksempler på sosiale strukturer utenfor den gitte teksten, som denne teksten og dokumentets målsetning ønsker å

spille på lag med (Skrede, 2017, s. 51). Kirkerådet presenterer i dokumentet disse eksterne sosiale strukturene og praksisene som gode og nødvendige samarbeidspartnere (Kirkerådet, 2007, s. 27).

4.2.2 Idéanalyse

Dokumentet er et plandokument laget som en slags veileder/rammeplan for utforming av lokale diakoniplaner. Den tar for seg de ulike fokusområdene, diakoniens teologiske grunnlag og hva det vil si å være en diakonal kirke.

Det henvises både til Bibelen og Kirkeloven i dokumentet. Dette er to ulike måter å underbygge tyngden i teksten på, teologisk og juridisk. Kanskje er det spesielt koblingen mellom disse to intertekstuelle referansene som gir teksten tyngde? Å underbygge teksten på denne måten er med på å styrke innholdet, ved å ta i bruk to ulike diskurser og stiler; nemlig teologi og lovverk. Begge disse diskursene er tradisjonsrike og «tunge» diskurser som i seg selv kan være med å gi en ekstra tyngde til budskapet.

Etikk

Visjonen for Den norske kirkes diakonale tjeneste beskrives i *Plan for diakoni* som «Guds kjærlighet til alle mennesker og alt det skapte, virkeliggjort gjennom liv og tjeneste» (Kirkerådet, 2007, s. 6). En visjon som rommer både forvalteransvar, menneskeverd, naturvern og diakonalt liv og praksis.

Politisk profil

Dokumentet er ikke eksplisitt politisk, men presiserer at kirkens oppdrag overfor miljøspørsmål er å være en kritisk samfunnsrøst og å bidra kreativt og oppfinnsomt rundt bærekraftige løsninger for samfunnet (Kirkerådet, 2007, s. 21). Dette krever også at man beveger seg inn i den offentlige sfæren, i det offentlige rom, for å markere og stille spørsmål og komme med løsningsalternativer. Og når vi snakker om så grunnleggende spørsmål som klimakrise og miljøengasjement, er det klart at et slikt engasjement også vil kunne «touche» den politiske sfære, og spørsmål som er like relevante innenfor en politisk diskurs.

4.2.3 Virkning og måloppnåelse

I forordet til *Plan for diakoni* står det at diakonien kommer til uttrykk gjennom enkeltmennesker, organisert menighetsdiakoni, gjennom ulike institusjoner og organisasjoner, og at Kirkemøtet håper at alle diakoniens utøvere kan ha glede av innholdet i planen (Kirkerådet, 2007, s. 5). De sier dermed at de forsøker å kommunisere ut til er en ganske stor gruppe, og at diakoni uttrykkes og praktiseres av mange og på ulike måter.

I denne oppgaven ser jeg ikke på hva som faktisk blir gjort, men på tanken bak, og veien fra idé til noe mer konkret/språkliggjort. Men en tanke er at utformingen av dokumentet, som et plandokument, gjør det mer tilgjengelig for noen enn for andre. Det er et internt dokument, som ikke når ut til folk flest i sin skriftlige form. Et spørsmål jeg stiller meg er: Hvor mange av dem som leser planen er ikke ansatt i Den norske kirke eller sitter i et diakoniutvalg? Jeg tror det er ganske få. Det er ikke sikkert at hensikten er å nå ut til flest mulig med selve dokumentet. Slik jeg leser og forstår det, skal det fungere på den måten at de som utøver diakoni, får planens verdier og tanker satt ut i praksis. Og at det på denne måten når mange mennesker, også de som ikke leser planen i seg selv.

Samtidig er alle typer verdi- og plandokumenter en måte å synliggjøre egen agenda og det man til slutt kan stilles til ansvar for. Den norske kirke stilles kritiske spørsmål og stilles krav til ut ifra egengitte verdier og planer. Idet man sier hva som er viktig for en, som person eller organisasjon, må man også regne med å bli stilt til ansvar for å følge opp det man har sagt. På denne måten kan Plan for diakoni fungere både som en indrejustis i forhold til om man faktisk gjør det man har fremholdt som viktig. Men også fra et ytre perspektiv, ved at de som ikke tilhører Den norske kirke, som enkeltpersoner, medier, styresmakter osv., kan stille de samme spørsmålene, men fra en annen, og kanskje mer kritisk vinkel.

4.3 Kirken i det offentlige rom

Kirken i det offentlige rom er utgitt av Det Lutherske Verdensforbund (LVF), men er tillagt et norsk forord av Helga Haugland Byfuglien, preses i Bispemøtet, og Berit Hagen Agøy, generalsekretær i Mellomkirkelig råd. Dokumentet har undertittel «Et studiedokument fra Det Lutherske Verdensforbund (LVF)», noe som gir noen føringer for hvordan det forventes at dokumentet skal brukes og hvem det retter seg mot. Slik jeg forstår det, er det et dokument beregnet på bruk innad i organisasjonene, her Den norske kirke, av de ansatte på lokalt og nasjonalt nivå.

4.3.1 Strukturell analyse

Innhold/budskap

Det norske forordet som er skrevet av Helga Haugland Byfuglien og Berit Hagen Agøy, gir en introduksjon og setter dokumentet inn i en norsk kontekst. De beskriver kompleksiteten i at Den norske kirke engasjerer seg i enkeltsaker og hvordan dette både engasjerer og provoserer. På den ene siden har Den norske kirke et kall til å være en profetisk samfunnsrøst, og på den andre siden skal den passe seg for å være for politisk, spesielt partipolitisk. Det tar opp hvordan kirkens nye posisjon, som atskilt fra staten utfordrer «til ny refleksjon om kirkens rolle som en selvstendig stemme i samfunnet» (Det Lutherske Verdensforbund, 2016, s. 5). Saken handler ikke om hvorvidt «Den norske kirke skal engasjere seg i det offentlige rom, men på hvilken måte (LVF, 2016, s. 5). Den norske kirkes nye posisjon og rolle vil jeg diskutere i drøftingskapittelet med teori fra diakonivitenskapen.

Byfuglien og Hagen Agøy avslutter forordet med å skrive at de håper at «dokumentet kan stimulere til en bredere samtale innad i Den norske kirke» (LVF, 2016, s. 6). Jeg leser det som at det er hovedsakelig ansatte, men kanskje også frivillige/medlemmer de sikter til når de skriver «innad i Den norske kirke». Og at det er disse som er tekstens adressat/mottaker. Dokumentets hensikt er at det skal bidra til refleksjon rundt hvorfor og hvordan Den norske kirke kan engasjere seg i det offentlige rom. De har allerede lagt premissene for at de skal delta, så dette dokumentet skal være med på å løfte refleksjonen rundt hvordan dette kan og bør gjøres.

Forordet av generalsekretær Martin Junge bærer preg av å være skrevet til 500-årsjubileet for reformasjonen i 2017, og Luthers kamp mot de mektige i samfunnet og kirken. Luthers engasjement beskrives av Junge som «profetisk vrede», som er en referanse til «den kritiske

røsten de gammeltestamentlige profetene hadde i sin samtid» (LVF, 2016, s. 7). Og som er et mer religiøst ladet ord enn mange av de andre begrepene som brukes i dokumentet.

Junge avslutter forordet med å poengtere hensikten med dokumentet; at det skal være et redskap i «å myndiggjøre det lutherske fellesskapet og dets partnere til aktivt engasjement både lokalt og globalt, så det offentlige rom kan bli et rettferdig sted for alle» (LVF, 2016, s. 8). Gjennom å delta aktivt i eget lokalmiljø og på globalt nivå, og gjennom samarbeid med andre, vil det lutherske fellesskapet være med på å åpne det offentlige rom for alle.

Det offentlige rom

LVF trekker fram tre grunnleggende trekk som «preger det offentlige rom som et rettferdig sted for alle:

- Lik tilgang til felles goder og beslutningsprosesser
- Sikkerhet, spesielt for de mest utsatte menneskene
- Meningsfull deltakelse av og samhandling mellom alle grupper i samfunnet» (LVF, 2016, s. 15).

Likevel påpekes det hvordan ulike grupper, som for eksempel urfolk og personer med nedsatt funksjonsevne opplever seg urettferdig behandlet og på ulike måter ikke inkludert i samfunnet.

Det skrives videre at «takket være menneskerettighetene har vi en felles grunn der vi sammen kan møte og takle globale utfordringer» (LVF, 2016, s. 24). Og det nevnes flere ulike eksempler på engasjement i det offentlige rom; som f. eks. arbeid med likestilling, flyktninger, rasisme, fredelige interreligiøse relasjoner og klimarettferdighet.

«Forkynnelsen av håp er en viktig dimensjon ved kirkens samfunnsengasjement» (LVF, 2016, s. 36). I en verden full av bekymring og uro over den stadige negative utviklingen på klimafeltet, er det spesielt viktig å forkynne håp. Avslutningsvis i dokumentet kommer det en liste over hva lutheranere forplikter seg til i det offentlige rom: «Lutheranere forplikter seg til fem hovedaktiviteter i det offentlige rom:

- a) Analysere samfunnsspørsmål på inkluderende vis
- b) Styrke tillitsfulle relasjoner

- c) Imøtegå urett
- d) Løfte opp tegn til håp
- e) Myndiggjøre mennesker» (LVF, 2016, s. 39).

Stil/genre

Også *Kirken i det offentlige rom* faller inn under genren planer og styringsdokumenter, og har mange fellestrekk med *Plan for diakoni*. Dette gjelder for eksempel dokumentets lengde, et eksplisitt mål og en ganske lik oppbygning. Dette er også kjennetegn på den gitte genren. Det formelle språket og oppsettet er også et fellestrekk de deler (Skrede, 2017, s. 34).

Når det gjelder stil, er det ikke så mye å vektlegge her. Men det har en formell tone, og teksten gir inntrykk av å være godt gjennomarbeidet, dette kan være to typer stiltrekk (Skrede, 2017, s. 36). En formell stil kan være et uttrykk for at man ønsker å bli tatt på alvor, og passer ofte godt sammen med genren planer og styringsdokument. En slik formell stil vekker ikke så mye følelser eller spiller på personlige fortellinger, men er mer forklarende og «rett på sak». Dette kan være lurt med tanke på hva man vil kommunisere og gir en tydelighet i budskapet. Dokumentet har et rasjonelt språk, uten for mange sidefortellinger og personlige vinklinger.

Modalitet

Modalitet handler som nevnt om hvordan en ytring eller en tekst legger frem et budskap (Skrede, 2017, s. 49). I dette dokumentet finner vi flere typer modaliteter, og de ulike modalitetene kommer ofte i partier separert fra hverandre. Mye av teksten skrives normativt, som en slags påstand man kan være enig eller uenig i. Men mange av kapitlene avslutter med et avsnitt med spørsmål til kapitlets tema, og teksten spiller da på en ny modalitet. Eksempelvis vil jeg trekke fram kapitlet «Det offentlige rom – et rettferdig sted for alle». De fire første underkapitlene er preget av en påstands-/beordringsmodalitet. Om kirker som offentlige rom står det: «Kirken har en offentlig dimensjon, for den er kalt til å være en endringsaktør i verden» (LVF, 2016, s. 18). Dette er en påstand. Mens setningen «Kristne er kalt til å delta i Guds oppdrag om å gi liv og overflod til alle» også kan leses som en beordring (LVF, 2016, s. 18). Avslutningsvis i dette kapitlet kommer de nevnte spørsmålene, som en tredje modalitet i dette tekstutdraget.

Intertekstualitet

Av eksterne intertekstuelle referanser, refereres det stadig til det offentlige rom. Her gis det både en beskrivelse av hva det er og hva Det Lutherske Verdensforbund ønsker at det skal være. I dokumentet stilles det spørsmål om hvilke av de offentlige rommene som er viktigst, hvilke aktører som har mest innflytelse, og hvordan kirkene kan være med på å løfte «kvaliteten på det offentlige ordskiftet» (LVF, 2016, s. 18). Dette er eksempler på eksterne intertekstuelle referanser som sier noe om «forholdet mellom en tekst og sosiale strukturer og praksiser (Skrede, 2017, s. 51).

4.3.2 Idéanalyse

Innledningsvis i dokumentet sies det hva som er dokumentets mål. Og det er «å løfte fram samfunnsengasjement som kirkens kontinuerlige svar på friheten vi har fått i Kristus, et kall til å elske og tjene vår neste» (LVF, 2016, s. 12). Det skrives videre at «dokumentet kaller LVF og dets medlemskirker til et større samfunnsengasjement når vi sammen skuer mot framtiden som et globalt fellesskap» (LVF, 2016, s. 12). Fellesskap er et sentralt nøkkelord her.

En av undertitlene i dokumentet lyder som følger: «Guds nærvær i verden som grunnlag for kirkens rolle i det offentlige rom». Videre står det at kirkens teologi og praksis flyttes ut i verden, også til det offentlige rom, på grunn av Guds inngripen i verden (LVF, 2016, s. 11). Dette er eksempel på teologisk argumentasjon for hvorfor kirkene skal engasjere seg også utenfor kirkens fire vegger, - i det offentlige rom. Dette har jeg allerede skrevet om i teorikapittelet, og vil bli diskutert mer i drøftingen.

Det poengteres også viktigheten av utdanning for alle, ved å peke tilbake til reformasjonen. Ved å gjøre dette, settes engasjementet inn i en historisk kontekst. Kontinuitet og arbeid med kjernesporsmål over lengre tid, er med på å bygge troverdighet. Troverdigheten i budskapet styrkes ved at man ikke til stadighet bytter fokus eller budskap. Slik kan tradisjoner og historie være med på å underbygge troverdigheten og tyngden i budskapet og argumentasjonen.

Etikk

«Dåpen lærer kirken å se alle mennesker som skapt i Guds bilde» (LVF, 2016, s. 19). Dåpen kaller og utrunder oss til å vise omsorg for andre.

Selv om det står en del om det teologiske grunnlaget for kirkens tilstedeværelse i det offentlige rom, står det ikke så mye konkret om menneskesyn og natursyn. Men en gjennomgående forståelse i dokumentet er at det kristne mennesket handler som et resultat av sitt kall fra Gud. Og at dåpen og nattverden utrunder menigheten og dens medlemmer til «kirkens grunnleggende kall, nemlig et omfattende oppdrag som inkluderer forkynnelse, profetisk diakoni og kamp for rettferdighet (LVF, 2016, s. 20).

I motsetning til *Plan for diakoni*, finner vi ikke i dette dokumentet en grunnleggende forståelse eller utdyping av hva diakoni er. Dette dokumentet er mer en reflekterende veileder rundt et av emnene innenfor diakoni/teologi. Et slags trinn to etter *Plan for diakoni*. Det legges til grunn at man har en del forforståelse før man leser og får nytte av dette dokumentet i seg selv. Som leser må man blant annet kjenne til hva diakoni er, hvilket menneskesyn som ligger til grunn og hva som er teologiens grunnelementer. Slik det er forklart i dette dokumentet, opplever jeg at det både er litt mer avansert skrevet og et nivå opp fra det som er tilgjengelig «for alle». Eksempelvis vil jeg trekke frem avsnittet om «Guds nærvær i verden som grunnlag for kirkens rolle i det offentlige rom» på side 10 i dokumentet. Her kommer en kort teologisk forklaring på hvorfor kirken skal engasjere seg i det offentlige rom. En slik forklaring er absolutt nyttig, men mest for dem som allerede har noe teologisk bakgrunnskunnskap. Man kunne innholdsmessig sagt det samme, men brukt mindre teologisk ladede ord og referanser. Her refereres det for eksempel til bryllupet i Kana (LVF, 2016, s. 11). Skal du forstå innholdet fullt ut, må du da kjenne til denne fortellingen og tolkningen av denne.

Politisk profil

Flere steder i dokumentet henvises det til diakonien som en profetisk røst, og at dette er en del av kirkens grunnleggende kall (LVF, 2016, s. 20). Også kamp for rettferdighet, lik tilgang til det offentlige rom, og grunnleggende rettigheter som utdanning blir trukket fram som viktige for kirkenes arbeid.

Motivasjonen eller argumentasjonen for å delta aktivt i samfunnet utenfor kirkens egne vegger, forklares på denne måten: «Som kirke er vi engasjert i det offentlige rom – ikke på tross av troen, men inspirert av troen» (LVF, 2016, s. 19). Handlingene i det offentlige rom er en konsekvens av troen, og en viktig del av et aktivt trosliv.

I det offentlige rom omtales og diskuteres mange saker som både gjelder folks privatliv, religiøsitet, interesser og verdier, som også har en politisk side. Dokumentet lister opp flere eksempler på hvordan kirken har engasjert seg i det offentlige rom, som også er saker med en tydelig politisk profil. Dette gjelder for eksempel engasjement for flyktninger, likestilling og klimarettferdighet (LVF, 2016, s. 30).

4.3.3 Virkning og måloppnåelse

«Det lutherske felleskapet og dets partnere» blir navngitt som adressater for dokumentet. Et dokument som skal bidra «til aktivt engasjement både lokalt og globalt, så det offentlige rom kan bli et rettferdig sted for alle» (LVF, 2016, s. 8).

Martin Junge, generalsekretær i Det Lutherske Verdensforbund, avslutter forordet med å adressere mottakerne mer eksplisitt i en invitasjon. Her nevnes «medlemskirker, LVF-prosjekter, teologiske utdanningsinstitusjoner, samt økumeniske og tverreligiøse partnere» (LVF, 2016, s. 8).

Det som skiller dette dokumentet fra de tre andre jeg har valgt ut, er at dette er et internasjonalt dokument. Og med det vil de tenkte mottakerne av teksten, dem LVF ønsker å kommunisere til, være en annen gruppe enn dem dokumentene som er skrevet til og i en norsk kontekst. Dette dokumentet er skrevet av flere personer, med ulik nasjonal tilhørighet. Den internasjonale konteksten har antakeligvis påvirket utformingen av dokumentet og hvem som er den tenkte mottaker av teksten. De ulike nasjonalitetene representerer ulike kulturelle kontekster, som kan være med på å forme både ordvalg, struktur og stil. På samme måte påvirkes også de norske tekstene av at de er skrevet av en gruppe mennesker med lik kulturell kontekst. Mottakergruppen er også mer snever, da de tre andre dokumentene avgrenser mottakerne til å være innenfor den norske konteksten.

På samme måte som *Plan for diakoni*, er dette et mer «bakenforliggende» dokument; et interndokument. Det er tilgjengelig på nett for de som måtte ønske å lese det, men man kan ikke anta at medlemmer i LVFs medlemskirker har lest det eller har oversikt over innholdet i dokumentet. Likevel, om det blir brukt til refleksjon og utarbeiding av nasjonale og lokale planer og tiltak, vil det nå mange flere, slik intensjonen antakelig er.

4.4 Klimauttalelse – Vis ansvar for jorden og verdens fattige

Klimauttalelse - Vis ansvar for jorden og verdens fattige, er en uttalelse publisert av Bispemøtet den 17. oktober 2013. Dokumentet er i underkant av én side langt, og inneholder ulike typer informasjon/meninger knyttet til verdens klimasituasjon. Uttalelsen kom i etterkant av den nye regjeringens tiltredelse 16. oktober 2013. Avsender av dokumentet er Bispemøtet, - biskopene i Den norske kirke, mens «den nye regjeringen» er satt som adressat for uttalelsen.

4.4.1 Strukturell analyse

Innhold/budskap

I det første avsnittet blir vi presentert for dagens situasjon, klimatrusselen som hele verden står overfor. Teksten henviser også til FNs klimapanels femte hovedrapport, som en vitenskapelig underbygging av budskapet og faglig støtte for argumentene i uttalelsen (Bispemøtet, 2013). FNs klimapanel består av 195 medlemmer fra hele verden, som vurderer og sammenstiller publisert vitenskapelig litteratur om klimaendringer, virkning og forslag til ulike tiltak (Miljødirektoratet, 2020). FNs klimapanels rapporter bygger på forskning og gir vitenskapelig argumentasjon for engasjement. Norges ansvar påpekes også som særlig, fordi vi er en stor olje- og gassprodusent.

Videre siteres det fra den nye regjeringens verdigrunnlag, hvor biskopene gir sin anerkjennelse til innholdet i dette, og trekker frem kirkens syn på forvalteransvaret og ønsket om en offensiv klimapolitikk (Bispemøtet, 2013). Begrepet «forvalteransvar» går igjen i mange av tekstene til Den norske kirke som omhandler klima.

Det står skrevet at som biskoper «er vi opptatt av å verne vår jord», og innleder med dette et mer teologisk forankret avsnitt som refererer til Gud som vår skaper. Naturvern er et begrep som brukes både i en religiøs og en ikke-religiøs diskurs, men i denne sammenhengen knyttes det sammen med begrepet «forvalteransvar» (Bispemøtet, 2013).

Bærekraftig utvikling beskrives både som en prosess og mål for arbeidet som må gjøres i fellesskap. «Omsorgen for de fattige og sårbare» blir trukket fram som «vårt viktigste anliggende» (Bispemøtet, 2013). Og at overforbruk både fører til økte forskjeller mellom fattig og rik, samtidig som det er en av mange utfordringene ved klimakrisen.

Mot slutten av uttalelsen utdypes koblingen mellom klima- og miljøspørsmål på den ene siden og menneskeverd på den andre. Biskopene understreker at klimatrusselen også bærer «med seg dype eksistensielle utfordringer», hvor de fattigste i verden er dem som blir hardest rammet av klimakrisen (Bispemøtet, 2013).

Avslutningsvis kommer en anerkjennelse av at situasjonen er utfordrende, samtidig som de gir et glimt av håp, gjennom gode og dristige løsninger, som de selv kaller det. Helt til slutt avsluttes uttalelsen med ordene: «Det haster, det koster, det nytter», som også er en referanse til Bispemøtets vedtak fra 2007 med samme navn (Bispemøtet, 2007).

Stil/genre

Dette dokumentet tilhører genren «offentlige uttalelser», sammen med det neste dokumentet jeg skal analysere. Alle disse fire dokumentene er dokumenter som tilhører en formell genre, selv om en del er ganske ulikt mellom de to dokumentkategoriene (Skrede, 2017, s. 34). Dette dokumentet er mye kortere, på rundt en side, og har en mer vid mottakergruppe. Det ligger i navnet selv at en uttalelse retter seg mot mange, mot det offentlige, «til alle», mens en plan for Den norske kirke ikke har samme nedslagsfelt, hverken i navngivningen, utforming eller innhold. De to foregående dokumentene, *Plan for diakoni og Kirken i det offentlige rom* kan kalles interndokumenter. De to siste, som er offentlige uttalelser, kan kategoriseres som eksterne dokumenter.

Modalitet

Klimauttalelsen bærer mye preg av modaliteten kalt «påstand». Mange av ytringene er formulert som påstander. Som for eksempel; «Klimatrusselen er vår tids største utfordring», «Gud vår skaper» og «I fellesskap må vi» (Bispemøtet, 2013). Den første påstanden kan nok mange være enig i, og er ikke en veldig kontroversiell ting å si i dag. Kanskje skapte det mer oppmerksomhet i 2013 enn i dag, men likevel er det ikke veldig kontroversielt. Den andre ytringen er tydelig religiøs og vil kunne skape mer diskusjon, avhengig av hvem som leser uttalelsen. Den siste ytringen er også formulert som en påstand. Som en slags normativ uttalelse, - dette er noe vi må. Ytringen kunne vært formulert som et spørsmål eller en invitasjon/tilbud om samarbeid, og spilt på flere ulike modaliteter (Skrede, 2017, s. 50). Da hadde ikke teksten vært like normativ i uttrykket. Men kanskje er det akkurat det Bispemøtet er ute etter i denne

uttalelsen; å understreke at dette er noe vi ikke kan gjøre alene. Vi er avhengige av hverandre for å finne en løsning og gjennomføre de endringene som må til.

Intertekstualitet

Dokumentet taler i all hovedsak om klimatrusselen, og sårbare og fattige i vår verden (Bispemøtet, 2013). Men den viser også til FNs klimapanelens femte klimarapport, som er en ekstern intertekstuell referanse, både til FN og den konkrete rapporten (Skrede, 2017, s. 51). Også beskrivelsen av situasjonen i verden er en indirekte måte å knytte tekstens innhold til eksterne sosiale praksiser og strukturer i verdenssamfunnet.

Avslutningsfrasen «Det haster, det koster, det nytter» har en dobbel betydning, da den i tillegg til selve budskapet, også refererer til Bispemøtets uttalelse/vedtak med samme navn fra 2007 (Bispemøtet, 2007).

4.4.2 Idéanalyse

I dette dokumentet sies det ikke eksplisitt hva slags strategi de bruker for å kommunisere, men ved å henvise til FNs klimapanel, har man valgt å basere deler av engasjementet sitt på forskning.

Den norske kirke og andre religiøse organisasjoner benytter seg av ulike diskurser når de uttaler seg offentlig. Dette ser vi eksempelvis i denne uttalelsen, hvor både en teologisk og en politisk diskurs benyttes. Noe av innholdet er tydelig teologisk, mens forslagene til løsning både opererer innenfor den politiske og den teologiske diskursen. Dette er et krevende område å bevege seg i, fordi de ulike diskursene har sine kjennetegn og «regler» for hva som er lov. Dersom den norske kirke kun bruker et teologisk språk, vil det utelukke en del lesere fra å forstå innholdet, men blir de for detaljerte i sine meninger og løsningsforslag, risikerer de å bli sett på som for politiske. Det å kombinere to ulike diskurser, med sine verdier og særegenheter kan være utfordrende. Den politiske diskursen kan ikke bli for lik den teologiske diskursen, mens den teologiske diskursen ikke må bli for lik den politiske diskursen. Da mister de sine kvaliteter som selvstendige diskurser. I slike typer dokumenter må de to diskursene støtte opp om hverandre, for å styrke budskapet og passe på at de to diskursene står likeverdige sammen, uten å konkurrere med hverandre. Slik jeg leser det, er det når to diskurser begynner å konkurrere med hverandre innenfor en og samme tekst, at problemet oppstår. Da kan to ulike diskurser

skape forvirring, mer enn at de forsterker budskapet i hverandre. For at de to diskursene skal fungere godt sammen, må de stå på egne bein hver for seg, samtidig som de forstår den andre diskursens særegenheter.

Etikk

Klima og menneskeverd er de to sentrale temaene i denne uttalelsen. Tittelen sier selv at dette er en klimauttalelse, men den påpeker i stor grad sammenhengen mellom klimakrisen og situasjonen for verdens fattige, som de mest skadelidende av klimakrisen. «Dette handler om respekten for alle menneskers verd og livsgrunnlag, og om en rettferdig fordeling av jordens ressurser» (Bispemøtet, 2013). Både menneskeverd og vern om naturen går hånd i hånd i Bispemøtets uttalelse, og bygger på en etikk hvor mennesket er avhengig av naturen, og naturen er avhengig av menneskenes omtenkksomhet rundt fordeling og utnytting av ressurser.

Politisk profil

Bispemøtet skriver innledningsvis at «Den norske kirke har i flere uttalelser utfordret norske myndigheter til en aktiv klimapolitikk» (Bispemøtet, 2013). Med andre ord, - Den norske kirke har selv et ønske om å påvirke politikken i gitte saker. De viser også til at engasjementet har vart over tid, ved at flere uttalelser har vært adressert den norske politikken.

Den røde tråden gjennom uttalelsen, er at klimakrisen og fattigdomsproblemet henger sammen. Dette er også en politisk sak. Det ligger i alle fall en viss forståelse og noen verdier til grunn for å hevde at de to problemene må sees i sammenheng. Implisitt krever dette noen løsninger, som i aller høyeste grad er politiske. Det kan gis mye penger til bistand og fattigdomsbekjempelse, både fra nasjoner, ulike organisasjoner og trossamfunn. Men de store, helhetlige løsningene finnes på det politiske nivå, ved å se ulike problemer i relasjon til hverandre. Og det er slik jeg forstår hensikten med uttalelsen; å løfte fram to viktige utfordringer sammen, fordi det ene problemet ikke kan løses uten å også ta tak i det andre.

4.4.3 Virkning og måloppnåelse

Det sies innledningsvis at uttalelsen er «en oppfordring til den nye regjeringen», og at det i første rekke er dem man ønsker å kommunisere med (Bispemøtet, 2013). Likevel må vi anta at ved å komme med en offentlig publisert uttalelse, så ønsker Bispemøtet at den skal treffe

bredere enn bare dem som er adressert i dokumentet. Dette kan for eksempel skje ved at den plukkes opp av et mediehus eller to, og at budskapet blir omtalt og delt til et større publikum.

4.5 Kirken støtter klimastreikende ungdom

Kirken støtter klimastreikende ungdom er en uttalelse publisert av Kirkemøtet i 2019. Dette dokumentet skiller seg fra de to første dokumentene ved at det er mye kortere, slik som dokument nummer tre også er. Slik jeg ser det, er dette dokumentet det mest utadrettede, samtidig som det også taler til kirken selv, dens medlemmer og ansatte. Likevel har dette dokumentet flere adressater, som politikere på lokalt og nasjonalt nivå og «folk flest», ved å oppfordre folk til å bruke stemmeretten sin og stille tydelige forventninger til politiske løsninger.

4.5.1 Strukturell analyse

Innhold/budskap

Uttalelsen starter med et sitat av Greta Thunberg som er hentet fra hennes appell på Verdens økonomiske forum, som fant sted i Davos januar 2019. Dette er altså uttalelsens kontekst. Dette er en respons fra Den norske kirke på de unges klimaengasjement, og en offentlig støtte til alle de 40 000 skoleelevene som valgte å streike for klimaet samme vår.

Selv om uttalelsen er ganske kort, på kun én side, inneholder den likevel en god del.

«Klimaendringer trenger politiske og teknologiske løsninger – men dypest sett er det et moralsk spørsmål» (Kirkemøtet, 2019). Videre følger det jeg leser som en teologisk argumentasjon; «Det handler om vårt forhold til Skaperen, skaperverket og vår neste» (Kirkemøtet, 2019). Dette er en type argumentasjon og verdiforankring som er viktig for Den norske kirke, men som kanskje ikke når ut til alle, i og med at den bruker såpass religiøst ladede begreper.

Som jeg nevnte i analysen av den forrige uttalelsen, er det en utfordring når flere ulike diskurser brukes på samme tid. De religiøse begrepene er viktige og helt sentrale innenfor en teologisk diskurs, men tolkningen av dem kan bli ulik, avhengig av når og hvordan man bruker dem. I de interne dokumentene kan man i større grad forvente at dette teologiske språket blir tolket likt av mottakerne. I de offentlige uttalelsene er det en annen mottakergruppe, en annen diskurs man opptrer i. Genren er en offentlig uttalelse, som opererer innenfor flere diskurser for å få fram budskapet sitt. Innenfor en teologisk diskurs er det klart at et teologisk språk og teologiske begrep hører hjemme og brukes for å underbygge budskapet. Når dette språket og de ladede begrepene tas ut av den teologiske diskursen og innen i det offentlige rom kan det by på

utfordringer, da teologisk argumentasjon er godt likt hos noen og mindre likt hos andre. På denne måten kan bruken av en diskurs være med på å styrke tekstens budskap, eller «svekke» den, avhengig av leserens egen tolkning og forståelse. Dette er en krevende balansegang.

Kampen mot klimaendringer blir beskrevet som «en kamp for solidaritet og rettferdighet» (Kirkemøtet, 2019). Jeg velger å lese dette med et diakonalt blikk og ønsker å drøfte litt rundt koblingen mellom klimakamp og kamp for rettferdighet i det neste kapittelet, som en del av de fire fokusområdene fra *Plan for diakoni*. Det skrives videre at «dette er en sentral del av kirkas oppdrag» (Kirkemøtet, 2019). Etter å ha lest dette er det tydelig at Den norske kirke selv anser dette som viktig og sentralt. Både fordi vårt overforbruk ødelegger naturen i seg selv, og fordi det skaper negative konsekvenser for våre medmennesker. Videre skrives det at «vi» utfordres til å være samfunnsengasjerte og foreta egne personlige livsstilsendringer som må til. Hvem som er inkludert i vi-et, er ikke beskrevet. Men det vil være naturlig å tenke kirken selv, ansatte, ledere, frivillige og de som føler tilhørighet til Den norske kirke som organisasjon.

De skriver videre at kirka vil «gjøre sitt». Slik jeg forstår dette, vil det være gjennom å ta sin del av oppgaven og være ansvarlige samfunnsforvaltere. Dette er store ord, og dette forplikter til eget engasjement.

I uttalelsen kommer Kirkemøtet med en oppfordring til politikerne, både på Storting, i regjering og lokale folkevalgte. De utfordres til å samarbeide med engasjerte krefter i befolkningen, og til å se sitt eget ansvar og «handle før det er for seint» (Kirkemøtet, 2019).

Uttalelsen avsluttes med en refleksjon rundt hvordan situasjonen kan snus, og hvordan vi sammen kan bygge en felles framtid. «Sammen med ungdom, miljøbevegelsen, næringslivet, andre tros- og livssynssamfunn og frivillige organisasjoner, vil Den norske kirke bidra til å omforme vårt samfunn i en bærekraftig retning» (Kirkemøtet, 2019). Fellesskap og samarbeid er sentrale stikkord i strategien som legges frem.

Stil/genre

I motsetning til de to første dokumentene, tilhører dette dokumentet en helt annen genre. Dette er en offentlig uttalelse, og både tenkte mottakere og lengde på dokumentet er annerledes. Dokumentet er kun én side langt, og har en tydelig oppdelt tekst, bestående av mindre, ulike deler. Uttalelser har ofte en kommunisert mottaker/adressat, men er også mer offentlig og

tilgjengelig for «folk flest». Det at teksten er tilgjengelig og forståelig er en forventning man som leser har til slike offentlige uttalelser. Dette påvirker valg av språk, budskap og kommunikasjonsstrategier. Forfatteren er heller ikke her én enkelt person, så vi finner ikke en personlig skrivestil, slik Skrede presenterer stiler på (Skrede, 2017, s.36). Men, Kirkemøtet produserer ulike typer tekster, og dette dokumentet kan dermed sies å ha én type stil, avhengig av adressat, innhold og genre, mens andre dokumenter kan ha en annen type stil på bakgrunn av de samme variablene. Det vi kan si både om stilen og genren er at den er formell og har siktemål mot en eller flere adressater; det offentlige og privatpersoner. I tillegg til at genren kan sies å være formell, mener jeg også at dette dokumentet, sammen med den forrige uttalelsen, kan plasseres i en mer politisk genre enn de to styringsdokumentene (Skrede, 2017, s. 34).

Modalitet

Dette dokumentet bærer preg av to typer modaliteter; påstander og beordringer (Skrede, 2017, s. 50). Teksten er i stor grad informerende om verdens klimasituasjon, klimastreikende ungdommer og løsningsforslag. Utsagnet som «Nå brenner det!» er en tydelig påstand i dokumentet (Kirkemøtet, 2019). Mens listen over forventninger til Norge som nasjon er et eksempel på beordring. Teksten ville fått et helt annerledes uttrykk om den samme informasjonen ble kommunisert som spørsmål eller en mer reflekterende tekst. Men det er kanskje også litt særegenheten for uttalelser som genre, at de er mer direkte i sin kommunikasjon. Målet er å si tydelig og klart hva Kirkemøtet selv mener om den aktuelle saken. Det stilles ingen eksplisitte spørsmål i teksten, men påstandene og oppfordringene/forventingene til de ulike aktørene som nevnes, kan likevel leses som innspill til en større refleksjon/diskusjon.

Intertekstualitet

I dette dokumentet finner vi mange eksempler på ekstern intertekstualitet. Uttalelsen henviser både til Greta Thunberg, de klimastreikende ungdommene, Den norske kirkes eget engasjement og forventninger til regjering og storting (Kirkemøtet, 2019). Her finner vi eksempler på både sosiale begivenheter og sosiale strukturer, slik Skrede forklarer ekstern intertekstualitet (Skrede, 2017, s. 51). Dette underbygger uttalelsens relevans, og er en måte for Kirkemøtet å kontekstualisere innholdet og knytte bånd til andre begivenheter og strukturer i samfunnet på.

4.5.2 Idéanalyse

I dette dokumentet starter Kirkemøtet med et sitat av Greta Thunberg, kanskje vår tids aller mest omtalte klimaaktivist og en representant for unge samfunnsaktivister. Greta Thunberg har fått mye anerkjennelse for sitt arbeid, og startet allerede i 2018 det hun kalte for «Skolestrejk för klimatet» (Bakken, 2018).

«Nå brenner det!» er eksempel på formuleringer som sier at det virkelig haster, men som også er en slags metafor for klodens situasjon, med en stadig stigende temperatur.

Kommunikasjonen bærer preg av at løsningene ligger på et overordnet politisk nivå, men at selve engasjementet kommer fra den enkelte, som et resultat av vår moralske dømmekraft. Kirkemøtet skriver at «men dypest sett er det et moralsk spørsmål» (Kirkemøtet, 2019). Individuelt sett er det opp til den enkelte hvorvidt de ønsker å engasjere seg i klimakampen, men løsningene ligger i kollektive løsninger, på et politisk nivå. Vår moralske dømmekraft vil i stor grad basere seg på hvilket livssyn vi har og hvilke verdier som er styrende for våre valg, enten de er religiøse eller ikke-religiøse. På denne måten argumenterer Kirkemøtet her ved å benytte seg av to ulike diskurser/vinklinger til å fremme ett og samme poeng.

Dokumentet presenterer også en rekke forventninger til den norske stat og klimapolitikken som føres. Forventningene kan både være et uttrykk for tillit og en ansvarliggjøring av dem som sitter med makten.

Etikk

Kirkemøtet skriver at klimakrisen dypest sett er et moralsk spørsmål. Og at det handler om vårt forhold til Gud som skaper, det skapte og vår neste (Kirkemøtet, 2019). Her brukes et tydelig religiøst ladet språk, som kan være én måte å uttrykke etikken som ligger til grunn. Likevel står det ikke konkret hvilke tanker Den norske kirke har om mennesket eller kloden. Men ved å referere til andre som mener det samme, og begreper som «klimaendringenes katastrofale følger», skjønner vi likevel at Kirkemøtet mener at kirken må engasjere seg i klimakampen. Dette følges også opp ved at de videre skriver at «kampen mot klimaendringer» er «en sentral del av kirkas oppdrag» (Kirkemøtet, 2019).

Politisk profil

Uttalelsen har en tydelig politisk profil eller politisk siktemål. Regjering, storting og lokale folkevalgte adresseres i uttalelsen. Kirkemøtet stiller både forventninger til Norge som nasjon og den enkeltes privatpersons deltakelse ved det forestående kommune- og fylkestingsvalget. Her oppfordres det til å prioritere klima når man avgir sin stemme. Selv om Kirkemøtet ikke konkret sier «Stem dette partiet», skriver de likevel ganske førende ved å skrive «prioriter klima». Dette er eksempel på uttalelser hvor kirken kan bli kritisert for å være for politisk. Samtidig ligger det verdier og teologi til grunn for å mene noe som også er en del av den politiske sfære. Kanskje kan man si at konflikten her oppstår fordi at man opererer i to ulike diskurser. Kirkemøtet har skrevet en offentlig uttalelse, som er teologisk og verdimeslig begrunnet og tilhører en teologisk diskurs. Men idet uttalelsen også tar for seg politiske løsningsforslag og meninger rundt hva folk bør stemme, beveger man seg over i en politisk diskurs. Da får vi dette møtet mellom den teologiske og den politiske diskursen. Disse har flere store forskjeller i språk og uttrykksform, men kan også nærme seg hverandre i valg av genre og budskap. Den teologiske diskursen består av religiøse begreper, hvor man snakker om «Gud som Skaper», og skaper med stor s. Dette er ikke vanlig, eller passer ikke helt inn i en politisk diskurs, fordi slike begreper ikke er allment akseptert som en del av den politiske diskursen (Skrede, 2017, s. 35). Idet man opptrer i flere diskurser samtidig eller krysser ulike diskurser, kan det oppstå utfordringer. Som for eksempel i spørsmålet om hvor politisk Den norske kirke faktisk kan være.

4.5.3 Virkning og måloppnåelse

I motsetning til den forrige uttalelsen, har ikke denne en eksplisitt mottaker. Dette er mer en generell uttalelse om en sak Kirkemøtet mener er viktig å gi sin støtte til.

Regjering og Storting utfordres sammen med lokale folkevalgte til «å spille på lag med gode krefter i befolkningen», som jo er en måte å adressere mottakere på. Dette er en inklusiv adressering, da det blir opp til de navngitte mottakerne å finne de ikke-navngitte, men «gode kreftene» i befolkningen.

Avslutningsvis oppfordres alle til å bruke stemmeretten ved det kommende valget, noe som kan tyde på at ønsket er at «folk flest», både innad i Den norske kirke og i samfunnet generelt, skal få med seg oppfordringen. Om det fikk den funksjonen eller ikke, er vanskelig å si. Men sann

generelt sett tror jeg vi kan si at slike offentlige uttalelser trenger publisitet gjennom et annet medium for å få oppmerksomhet og treffe et bredere publikum. Både språk og publiseringsarena er med på å «begrense» mengden mottakere.

4.6 Oppsummering av analysen

I dette analysekapitlet har jeg sett på de fire utvalgte dokumentene, gjennom å bruke kritisk diskursanalyse som metode. Analysen av hvert dokument er tredelt, hvor den første delen tar for seg innhold og budskap, modalitet og intertekstuelle referanser. Dette er det jeg kaller den strukturelle analysen. Den andre delen tar for seg tekstenes etikk og politiske profil. Denne delen av analysen kalles for idéanalyse. Den tredje og siste delen av analysen tar for seg virkning og måloppnåelse. Denne siste delen er ikke den som er tillagt mest vekt, men den er tatt med for å kunne si noe om hva som er dokumentenes ambisjoner. Alle de fire dokumentene har flere likhetstrekk. Det gjelder både innhold, hvilke språklige modaliteter som blir brukt, og hvilke verdier som ligger til grunn/det etiske ståsted.

Når analysens funn settes opp skjematisk, blir det tydelig hvilke fellestrekk som finnes på tvers av dokumentene, og hva som skiller dem. I korte trekk kan vi si at det som skiller de interne dokumentene/styringsdokumentene og de eksterne dokumentene/uttalelsene, er lengden på dokumentene, og hvem utgiverne tenker de ønsker å nå.

I drøftingskapitlet vil jeg ta for meg funnene fra analysen og diskutere dem opp mot teorien som omhandler public theology, økoteologi og diakonivitenskap. Denne teorien har sagt noe om grunnlaget for hvorfor Den norske kirke kan og bør engasjere seg i det offentlige rom, både fra et teologisk og et diakonifaglig perspektiv.

De ulike teoretikerne har kommet med perspektiver på hva som bør være med å forme offentlig engasjement fra kirker og kristne organisasjoner, som eksempelvis Den norske kirke. Den norske kirke er en synlig majoritetskirke i Norge, og bygger på en lang og rik tradisjon gjennom århundrer av teologisk refleksjon, innenfor den lutherske tradisjonen. Alle disse faktorene er med på å forme forståelsen og arbeidet rundt offentlig teologi som omhandler klima og økologi. Det skal vi se mere på nå.

5 Drøfting

I dette kapittelet skal jeg diskutere funnene i analysen opp mot teorien jeg presenterte tidligere i oppgaven. I drøftingen har jeg valgt å slå sammen de to styringsdokumentene; *Plan for diakoni og Kirken i det offentlige rom* til kategorien interne dokumenter. De to uttalelsene; *Vis ansvar for jorden og verdens fattige* og *Kirken støtter klimastreikende ungdom*, tilhører kategorien eksterne dokumenter. Jeg vil nå si noe om forskjeller og likheter i disse typen dokumenter, samt se på grunnbetingelsene fra teorien til hvordan Den norske kirke kan engasjere seg i det offentlige rom.

Teorien gir en teologisk begrunnelse for et slikt engasjement gjennom offentlig teologi og økoteologi. Teorien om diakonivitenskap sier både noe om den diakonale og teologiske argumentasjonen, samtidig som den peker på forholdet mellom kirke og stat, hva som ligger i begrepet folkekirke, og kirkens diakonale samfunnsoppdrag.

Gjennom denne gjennomgangen skal jeg forsøke å belyse min valgte problemstilling på best mulig måte:

*Hvordan kommer Den norske kirkes klimaengasjement til uttrykk
gjennom planer og eksterne uttalelser?*

For å svare på problemstillingen vil jeg også svare på delspørsmålene jeg presenterte innledningsvis:

- Formidles det samme utad, som det gjør innad?
- Hvem er tenkte mottakere?

Videre nå vil jeg først drøfte grunnlaget Den norske kirke har for å engasjere seg i klima- og miljøspørsmål. Deretter vil jeg drøfte de interne dokumentene, for så å diskutere funnene i disse opp mot det teoretiske grunnlaget. Etter dette vil jeg ta for meg de eksterne dokumentene, og diskutere funnene i disse opp mot det samme teoretiske grunnlaget.

I siste del av drøftingen vil jeg si noe om hvilke forhold som påvirker og legger føringer for hvordan Den norske kirke kan engasjere seg i klimaspørsmålene. Og etter min vurdering, hvordan de bør engasjere seg i slike spørsmål.

5.1 Grunnlag for engasjement – formål

Slik jeg har vist i teorikapittelet, finnes det mange gode grunner til at Den norske kirke kan og bør engasjere seg i klimaspørsmål i det offentlige rom. Nå skal jeg trekke fram det jeg tenker er det mest sentrale.

5.1.1 Kjernen i økoteologien og offentlig teologi

Fretheim skriver at den samfunnsmessige og akademiske offentligheten gir den offentlige teologien en plass og oppgave (Fretheim, 2013, s. 69). Dette kan ses i sammenheng med mulighetsrommet som Nordstokke skriver om. Altså en offentlighet som ligger i skjæringspunktet mellom det private og det offentlige, hvor både det akademiske og samfunnsmessige er med på å løfte saker og sette dagsorden.

Duncan Forrester mener at offentlig teologi er teologi som søker det beste for samfunnet, ved å bringe inn karakteristiske og konstruktive bidrag fra troen i den offentlige samtalen. Dette må kirken gjøre på en måte som er tilgjengelig for folk flest (Fretheim, 2013, s.69-70). Dette er interessant med tanke på hvilket språk kirken velger å bruke, hvilke samarbeidspartnere den velger, og hvilke kommunikasjonsformer den går for. Jeg tenker dette er svært relevant for Den norske kirke å reflektere over. Og at de i denne refleksjonen bør stille seg spørsmålene: «Er dette tilgjengelig for folk flest?», «Bruker vi begreper og et språk folk flest forstår?» og «Når budskapet vårt ut til dem vi ønsker å nå?».

Retningslinjene til Bedford-Strohm synes jeg er et godt utgangspunkt for refleksjon rundt økoteologi (Fretheim, 2016, s. 198-199). For eksempel det at den bør bygge og gjenvinne egne tradisjoner, som også kan ses i sammenheng med Forresters tanker om offentlig teologi, og hvordan karakteristiske og konstruktive bidrag for troen bør være en del av den offentlige samtalen. Konflikten mellom mennesker og den ikke-menneskelige natur er svært sentral og viktig at også kirken vier oppmerksomhet til. For det er ulike interesser som skal ivaretas, og teologisk sett ulike deler av skaperverket som er truet i klimakrisen. Både mennesker, dyr og natur lider under klimakrisen, og denne konflikten kan Den norske kirke være med å anerkjenne. At det er politiske dilemmaer i klimasaken er ingen overraskelse. Bedford-Strohm mener en offentlig teologi som omhandler økologi bør anerkjenne disse politiske dilemmaer (Fretheim, 2016, s. 198-199). Det er bedre å sette ord på dilemmaene som finnes, enn å styre unna og late som om de ikke eksisterer. Også det at kirken engasjerer seg i slike politiske

spørsmål er et dilemma i seg selv, og det kan det kanskje være lurt å sette ord på. Jeg tenker ut ifra dette punktet at Den norske kirke selv bør sette ord på dilemmaet ved at de uttaler seg i slike saker, samtidig som de tydeliggjør grunnlaget for hvorfor de engasjerer seg og tør å stille kritiske spørsmål til eget engasjement. Jeg mener Den norske kirke har et godt grunnlag for å engasjere seg i den offentlige samtalen om klimakrisen, men kanskje grunnlaget burde blitt tydeligere kommunisert?

Bedford-Strohm avslutter sine retningslinjer med at offentlig teologi som omhandler økologi «er nødvendig for å gi realistisk, etisk veiledning i politiske beslutningssammenhenger» (Fretheim, 2016, s. 198-199). Dette synes jeg er en god oppsummering av hva økoteologi er, og hva som er hensikten med offentlig teologi. Det realistiske handler om å basere seg på faktisk kunnskap om klimakrisen, på forskning, og å komme med tiltaksforslag som er mulige å gjennomføre. Det etiske aspektet handler om de kristne verdiene som ligger til grunn, om menneskeverd, naturvern og en helhetlig tanke om hele skaperverket.

5.2 De interne dokumentene

Plan for diakoni og Kirken i det offentlige rom har felles kjennetegn ved at det er lignende type dokumenter, både i utforming, lengde og med henhold til kommunikasjonsstrategier.

De er styringsdokumenter/plandokumenter med siktemål å bli brukt innad i organisasjoner/kirker for å utvikle det utadrettede arbeidet. Planene er forholdsvis lange, og er preget av et normativt språk hvor modaliteten «påstand» er mye brukt. *Plan for diakoni* er et kjernedokument i utarbeidelsen av diakonale tiltak og diakonalt engasjement på nasjonalt og lokalt nivå i Den norske kirke. *Kirken i det offentlige rom* er utarbeidet av Det Lutherske Verdensforbund, som Den norske kirke også er en del av.

For som Helga Haugland Byfuglien og Berit Hagen Agøy skriver i dokumentets forord, så handler det ikke om hvorvidt «Den norske kirke skal engasjere seg i det offentlige rom, men på hvilken måte» (LVF, 2016, s. 5). Disse måtene å engasjere seg på, kan variere på mange måter. Både i forhold til hva som er refleksjonen bak, hvilke hensyn som blir tatt, kommunikasjonsform, hvem som uttrykker seg og hvilket språk man velger å bruke. Jeg har tidligere nevnt at Den norske kirke opererer innenfor flere ulike diskurser når de uttaler seg offentlig. Den teologiske diskursen er en diskurs de kjenner godt, da det er denne de oftest opererer innenfor. Og selv om den politiske diskursen er kjent for dem, så er det nok i

kombinasjonen av disse to de største utfordringene oppstår. I de interne dokumentene er det en teologisk diskurs som råder, men teksten peker også utover kirkens egne vegger, til sivilsamfunnet og det offentlige rom, hvor en politisk diskurs er mer vanlig.

Plan for diakoni handler i all hovedsak om diakoni i Den norske kirke, visjonen for arbeidet og at diakoni er kirkens oppdrag. «Vern om skaperverket» er et av hovedområdene i planen, som også tar for seg områdene nestekjærlighet, inkluderende fellesskap og kamp for rettferdighet. Diakoni ble av Den norske kirke selv beskrevet som evangeliet i handling. Denne planen er en språkliggjøring av verdiene og målene som ligger bak kirkens diakonale arbeid.

Kirkens oppdrag overfor miljøspørsmål blir i denne planen beskrevet som:

- «- Å være en profetisk røst i samfunnet
- Å være konsekvent og selvkritisk overfor disse spørsmål i egen hverdag og praksis
- Å bidra med kreativitet og oppfinnsomhet i å finne bærekraftige løsninger for den enkeltes og samfunnets reelle behov» (Kirkerådet, 2007, s. 21).

I og med at dette så tydelig blir beskrevet som Den norske kirkes krav til seg selv, vil jeg etterpå se på hvordan dette følges opp i de eksterne uttalelsene.

Kirken i det offentlige rom sier mer om hvordan Den norske kirke kan engasjere seg i det offentlige rom. Dokumentet tar for seg kirkens nye posisjon og rolle, og målet med dokumentet er at det skal være et redskap til aktivt engasjement lokalt og globalt. Dokumentet tar også for seg problemstillingen om religion er noe privat eller offentlig. Det Lutherske Verdensforbund trekker fram tre grunnleggende trekk ved det offentlige rom, slik det bør være for å være et rettferdig sted for alle (LVF, 2016, s. 15). Disse trekkene er:

- «Lik tilgang til felles goder og beslutningsprosesser
- Sikkerhet, spesielt for de mest utsatte menneskene
- Meningsfull deltakelse og samhandling mellom alle grupper i samfunnet» (LVF, 2016, s. 15).

Den norske kirke kan gjennom sitt mandat og samfunnsrolle være med på å forme det offentlige rom, slik at det blir som beskrevet over. Dette gjør de blant annet ved å løfte fram grupper som

ikke blir invitert med i den offentlige debatten, og ved å løfte saker og problemstillinger på vegne av kirken selv, men også på vegne av andre. Perspektiver fra de fattige og sårbare er eksempler på perspektiver som bør løftes i en offentlig samtale. Dette gjør kirken for eksempel i uttalelsen *Vis ansvar for jorden og verdens fattige* (Bispemøtet, 2013). LVF mener selv at det må være lik tilgang til beslutningsprosesser. Dette er ikke alltid like enkelt å få til, men et minimum må være at perspektivene deres blir inkludert, om ikke de man taler på vegne av selv er med i samtalen. Når vi snakker om klimakrisen, snakker Den norske kirke ikke bare om naturvern, men også vern av ulike grupper mennesker som blir hardt rammet av klimakrisen.

Kirken i det offentlige rom har også en liste med punkter over aktiviteter som lutheranere forplikter seg til i det offentlige rom:

- «a) Analysere samfunnsspørsmål på inkluderende vis
- b) Styrke tillitsfulle relasjoner
- c) Imøtegå urett
- d) Løfte opp tegn til håp
- e) Myndiggjøre mennesker» (LVF, 2016, s. 39).

Likt som i *Plan for diakoni*, blir det i *Kirken i det offentlige rom* gitt en punktlig liste over hvilke forventninger Det Lutherske Verdensforbund stiller til seg selv, og medlemsmenighetene. Jeg vil se på disse punktene og se hvordan dette kommer til uttrykk i uttalelsene i det offentlige rom. Nå har vi gått gjennom hva de sier de skal gjøre, og etterpå skal vi se nærmere på hva de faktisk sier i uttalelsene.

5.3 De eksterne dokumentene

De to uttalelsene *Vis ansvar for jorden og verdens fattige* og *Kirken støtter klimastreikende ungdom* har i likhet med de to andre dokumentene, mange fellestrekk. Modaliteten som er brukt mest er påstander og delvis også beordringer gjennom å komme med tydelig forventninger til politikerne om å handle. Begge dokumentene har som siktemål at de ønsker å påvirke politisk eller være politisk i uttrykksformen sin. Innholdsmessig tar begge uttalelsene for seg klimasaken, men med to litt ulike vinklinger. Den første løfter fram bærekraftig utvikling som

prosess og mål, sammen med temaet menneskeverd. Her er det de fattige og sårbare som blir trukket frem (Bispemøtet, 2013). Den andre uttalelsen støtter ungdommen i sin klimakamp og viser til kirkens syn på klimakampen; at det er «en kamp for solidaritet og rettferdighet» (Kirkemøtet, 2019). Og poengterer at klimakampen handler om samarbeid, og at kirken og samfunnet ellers må ta et kollektivt ansvar.

Uttalelsen *Vis ansvar for jorden og verdens fattige*, peker på at klimaspørsmålene og menneskeverd er saker som går hånd i hånd (Bispemøtet, 2013). Her finner vi som nevnt en etikk som bygger på menneskenes avhengighet til naturen, og naturens avhengighet til oss mennesker. Forvalteransvaret trekkes stadig frem i slike typer tekster. I uttalelsen blir ikke begrepet eksemplifisert, men brukes som om det ligger en felles forståelse av hva som ligger i begrepet. Mange deler nok forståelsen av begrepet som Bispemøtet har, men jeg tror også at det kan være viktig å forklare hva man legger i et begrep som forvalteransvar. Å skriftliggjøre det man legger i begrepet i uttalelsen, ved å komme med konkrete eksempel på hvordan forvalteransvar kan praktiseres/komme til uttrykk.

Kirken støtter klimastreikende ungdom har en etikk som kommer til uttrykk gjennom formuleringer som «Skaper», «skaperverket» og «vår neste». Selv om uttalelsen er kort og har et politisk motiv, skriver Kirkemøtet at det i bunn og grunn handler om et moralsk spørsmål, som omhandler de tre ovennevnte punktene. Dette setter rammene for den etiske grunntanken som ligger til grunn, og viser at kirken mener at dette handler både om naturen i seg selv, men også om våre medmennesker. Kampen mot klimaendringer beskrives som en kamp for rettferdighet og solidaritet (Kirkemøtet, 2019). Dette henger tett sammen med det Kirkerådet skriver i *Plan for diakoni* (2007) og sammenhengen mellom de fire ulike fokusområdene. Koblingen mellom klimaspørsmål og menneskeverd er tett i dokumentene jeg har analysert. Jeg er ikke uenig i denne koblingen, men det kan jo tenkes at kirken klarer å engasjere mer ved å fokusere på andre menneskers lidelse og ikke bare på naturen i seg selv. De sier jo selv at det er tredelt, at det handler om vårt forhold til Skaperen, skaperverket og vår neste. Jeg synes ut ifra det jeg har analysert at det er de to siste punktene, skaperverket og vår neste som brukes mest som argumentasjon i de to uttalelsene.

5.3.1 Fra interne til eksterne dokumenter

Så hvordan forholder de to uttalelsene seg til det som står i de to styringsdokumentene? Kirkerådet og Det lutherske Verdensforbund har gitt noen tydelige forventninger i de to planene, så nå gjenstår det å se hva som blir virkeliggjort i uttalelsene.

Vis ansvar for jorden og verdens fattige er et skriftlig eksempel på hvordan Den norske kirke kan være en profetisk røst i samfunnet (Kirkerådet, 2007), fordi den i sitt budskap er med på å inkludere grupper som ikke så ofte får komme til orde, og ved å peke på sammenhengen mellom klimakrisen og de fattige som taperne av verdens skjeve fordeling, er de med på å imøtegå urett og å myndiggjøre mennesker (LVF, 2016, s. 39). Bispemøtet skriver også at de støtter opp om regjeringens verdigrunnlag (Bispemøtet, 2013), og dette kan leses som et forsøk på å styrke tillitsfulle relasjoner, slik LVF fremholder som en viktig aktivitet i det offentlige rom. Avslutningsvis kommer uttalelsen om at det er utfordrende, men at det med god vilje er mulig å finne løsninger. Dette leser jeg som en måte å løfte fram håpet på, som også var et av de fem punktene til LVF (LVF, 2016, s. 39).

I *Kirken støtter klimastreikende ungdom* skriver Kirkemøtet både om sine forventninger til politikerne og kort hva kirken mener de selv skal gjøre i klimasaken. De skriver at kirken «skal gjøre sitt» for å bidra til et bærekraftig samfunn gjennom interne tiltak og «Grønne menigheter». Dette er vel og bra, men ut ifra det jeg nå har presentert av teori og analyse av empirien, mener jeg Kirkemøtet i en slik uttalelse også burde tydeliggjøre deres oppgave om å være en tydelig samfunnsrøst. For Den norske kirke har jo allerede sagt i sin *Plan for diakoni*, og også som en del av det teologiske grunnlaget i offentlig teologi (Fretheim, 2013, s. 69), at det er viktig at kirken er en profetisk røst i samfunnet (Kirkerådet, 2007, s. 21). Denne uttalelsen er et eksempel på slikt engasjement i praksis, men jeg mener at kirken også kunne uttrykt hvor dette engasjementet kommer fra, og hvorfor kirken mener de bør engasjere seg i slike spørsmål. De har allerede utarbeidet planer for dette, som i *Plan for diakoni* og *Kirken i det offentlige rom*, men dette vet ikke nødvendigvis de som leser uttalelsene. Her kunne man knyttet de offentlige uttalelsene tettere sammen med planene og arbeidet som ligger til grunn for en offentlig uttalelse.

Dette bringer meg videre til neste punkt, som handler om å være selvkritisk. Kirkerådet skriver i *Plan for diakoni* at kirken skal være konsekvent og selvkritisk i møte med miljøspørsmålene

i egen hverdag og praksis. Dette betyr også at kirken selv må ta egne grep. Kirkemøtet kommer i *Kirken støtter klimastreikende ungdom* med en liste over forventninger de har til politikerne, og skriver selv at de skal bidra med interne tiltak (Kirkemøtet, 2019). Her burde de ha kommet med konkrete eksempler på tiltak de selv ville iverksette, eller enda bedre har iverksatt, slik at ordene blir mer enn bare tomme ord.

Kirkemøtet løfter opp problemstillinger knyttet til urettferdighet og fattigdom, og avslutter med å gi folk tillit ved å oppmuntre til å stemme ved valget. De har lagt noen føringer for hva de ønsker folk skal vektlegge i valget, men dette kan være en måte å myndiggjøre enkeltmennesker på, slik Det Lutherske Verdensforbund stiller forventninger om (LVF, 2016, s. 39). Å oppmuntre til samfunnsdeltakelse og samarbeid på tvers av organisasjoner og institusjoner kan også ses på som en måte å styrke tillitsfulle relasjoner på. Det samme kan det å vise tillit til og gi anerkjennelse til ungdommen som engasjerer seg, samt til politikerne og deres arbeid.

Sammen med Bedford-Strohms fem retningslinjer for offentlig økoteologi, kan refleksjonen rundt kirkens offentlige engasjement, forankres både teologisk, samfunnsmessig og diakonalt. Bedford-Strohms retningslinjer kan minne om de punktene Kirkerådet og Det Lutherske Verdensforbund har presentert. Men slik jeg ser det, kunne man favnet også flere områder ved å støtte seg mer til teori rundt offentlig teologi, lik den Bedford-Strohm har presentert. Målet er det samme for de tre «innfallsvinklene»: å minimere skaden mot naturen, samtidig som vi må ta hensyn til andre forhold.

Gjennom det jeg nå har vist, er det tydelig at flere av punktene som Det Lutherske Verdensforbund og Kirkerådet har gitt i sine plandokumenter, videreføres og praktiseres i uttalelsene i det offentlige rom. Og at disse forventningene til eget engasjement også har en teoretisk støtte som for eksempel hos Bedford-Strohm. Om punktene ikke er helt like, noe de ikke er, synes jeg likevel at det er en tydelig kobling, hvor Bedford-Strohms punkter er på et mer overordnet nivå, mens Det Lutherske Verdensforbund og Kirkerådet har mer konkrete punkter som ikke favner like bredt som Bedford-Strohm sine.

5.4 Kontekstuelle forhold

I de tidligere avsnittene har jeg drøftet innholdet i dokumentene og hvordan de kommuniserer internt og eksternt. I siste del av drøftingskapittelet vil jeg nå ta for meg ulike kontekstuelle forhold jeg synes har pekt seg ut gjennom arbeidet med oppgavens problemstilling.

I metodekapittelet om kritisk diskursanalyse, så jeg på tekstens relasjoner som et viktig moment. Her ble relasjoner mellom institusjoner, organisasjoner og samfunnsmessige strukturer trukket fram som eksempler (Skrede, 2017, s. 27). I og med at jeg har valgt denne metoden som utgangspunkt for mitt analysearbeid, mener jeg det er viktig og riktig at jeg også vier tid til disse relasjonene og de kontekstuelle forholdene. Dokumentene står i en lang tradisjon og er et bindeledd mellom fortid, nåtid og fremtid med tanke på utviklingen av diakoni som fag og verktøy. Hvordan det har vært og slik det beskrives å være nå, vil være med å forme det som ligger foran. Samtidig vil det være andre momenter, kanskje aller mest dette som befinner seg utenfor og rundt selve dokumentene, som endrer seg over tid, og som legger et nytt grunnlag for nye dokumenters tilblivelse.

5.4.1 Forholdet mellom kirke og stat

Hvordan forholdet er mellom kirke og stat, vil naturligvis påvirke hvordan og på hvilken måte Den norske kirke kan uttale seg i ulike saker. Tidligere var Den norske kirke tett knyttet opp til staten, og det kan tenkes at mulighetsrommet på noen områder var større da, og på andre områder var mindre. Tidligere var det en større selvfølge at kirken hadde en sentral rolle i samfunnet, da samfunnet også var med og styrte kirken. Nå skal Den norske kirke stå på egne ben og ta egne avgjørelser. Det åpner mulighetene for å være tydeligere på de tingene som kirken mener er viktig, samtidig som de kanskje må jobbe mer for tilliten og sin egen plass i samfunnet. Den norske kirke er likevel tett knyttet til staten, da staten fremdeles gir mye økonomisk støtte til kirken. Den norske kirke er avhengig av denne økonomiske støtten, samtidig som kirken også stiller med tjenester og tilbud til befolkningen, slik Nordstokke poengterer (Nordstokke, 2015, s. 135-136). Dette står også lovfestet i Grunnlova, og er med på å sette premissene for hva Den norske kirke er og skal være (Grunnlova, 1814, § 16).

5.4.2 Folkekirken

Som Norges folkekirke, slik det står skrevet i Grunnlova, skal Den norske kirke også fremover ha en sentral rolle i det norske samfunn. Etter separasjonen mellom stat og kirke i 2012, stod

det i den reviderte lovteksten at Den norske kirke «forbliver Norges Folkekirke og understøttes som sådan af Staten» (Grunnlova, 1814, § 16). Nordstokke beskriver folkekirkens sentrale områder som de kirkelige tjenester, være en samfunnsaktør, være med å forme felles handlingsmønstre og verdier, og til slutt å bidra med diakonale tiltak og sosialt engasjement (Nordstokke, 2015, s. 135-136). Folkekirken er fremdeles ganske uerfaren i sin nye posisjon i samfunnet. Det norske samfunnet er også i stadig endring, og det blir spennende å se hvilken posisjon kirken får noen år frem i tid. Både med tanke på at Norge blir mer og mer flerkulturelt og flerreligiøst, og fordi vi har sett en trend de senere årene med lavere deltakelse i kirken og mer sekularisering av samfunnet ellers. Bryllup, gravferd og julefeiring er for mange nordmenn fremdeles tett knyttet opp mot kirken, mens vi ser mindre deltakelse på faste gudstjenester, dåp og kirkelig konfirmasjon. Antall medlemmer og deltakelse på de ulike arrangementene og tilbudene Den norske kirke har, vil på sikt kanskje også gjøre noe med kirkens rolle i samfunnet. Den norske kirke har vært en stor majoritetskirke, på grunn av sin tette kobling med staten. Hvordan dette blir de kommende tiårene er ikke godt å vite.

5.4.3 Mulighetsrommet i det aktive sivilsamfunnet

Nordstokke skriver om det aktive sivilsamfunnet som et viktig tilskudd for kirken og de kristne organisasjoners tilstedeværelse i samfunnet, og hvordan dette gjør at kirken kan «ha et synlig engasjement i det offentlige rom» (Nordstokke, 2015, s. 137-138). Det diakonale arbeidet og kirkens stemme i det offentlige rom plasserer seg i dette mulighetsrommet, mellom det private og det offentlige. Den norske kirke har oppgaver og tilbyr tjenester i samarbeid med det offentlige, som møter den private sfære. Det aktive sivilsamfunnet, slik jeg forstår det, er alle typer interesseorganisasjoner, foreninger og lag som står i dette mulighetsrommet mellom det private og det offentlige. Her er det mye individuelt engasjement, som samles i de ulike organisasjonene og kommer til uttrykk i dette som vi kaller det offentlige rom. Noe av utfordringen her er at det private/sivile engasjementet møter det offentlige, når det kommer til verdier, meninger og behov. Der disse møtes mellom de ulike initiativtakerne, får vi gode samarbeid, til nytte både for den enkelte og for fellesskapet. Et godt gammeldags spleiselag, slik vi ofte ser i samfunnet i dag. Både helsetjenester, omsorgsarbeid, barnehager og andre tilbud drives av det private eller ideelle organisasjoner, på vegne av staten. I det samme mulighetsrommet finner vi den offentlige debatten som åpner opp for flere innspill, og da ikke

bare fra en politisk sfære. Her kan både Den norske kirke, øvrige organisasjoner, klubber, lag og privatpersoner tale sin sak og bidra på ulike måter til fellesskapets beste.

5.5 Oppsummering

I dette kapitlet har vi sett på de interne dokumentene og de eksterne dokumentene som to separate dokumentgrupper, og på overgangen fra de interne til de eksterne. Slik jeg har vist i de siste avsnittene, bygger de offentlige uttalelsene på klare mål og uttalte forventninger til eget engasjement. *Plan for diakoni* er skrevet av Kirkerådet og tar for seg Den norske kirkes diakonale arbeid og hvordan dette skal gjøres. *Kirken i det offentlige rom* tar for seg strategier og verdier som ligger til grunn for de lutherske kirkenes engasjement i det offentlige rom. Samlet sett gir de en rekke forventninger til kirkens eget arbeid og hvordan klimaengasjementet skal komme til uttrykk i det offentlige rom.

Teorien jeg har valgt peker på det teologiske innholdet i dokumentene og refleksjonen rundt hvorfor kirken formulerer seg slik den gjør. Økoteologien og den offentlige teologien gir gode innfallsvinkler til å se på refleksjonen Den norske kirke har gjort rundt hvordan deres klimaengasjement skal komme til uttrykk.

Etter å ha sett nøye på både plandokumenter og uttalelser, savner jeg en tydeliggjøring av hvorfor Den norske kirke skal engasjere seg i det offentlige rom. Dersom man kjenner til de interne dokumentene, virker det veldig naturlig at Den norske kirke skal ha en mening om dette. Utenfra kan man stille seg spørsmål som: «Hvorfor mener kirken noe om dette?», «Hvorfor skal jeg høre på det kirken har å si om dette?» og «Hvorfor gjør ikke kirken mer med dette, hvis de har tydelige meninger om det?». Dette er spørsmål som får bedre svar om man setter seg inn i kirkens dilemmaer knyttet til et slikt engasjement. Disse dilemmaene og refleksjonen rundt dette finner vi i de interne dokumentene, men ikke så tydelig i de eksterne dokumentene. Kanskje kunne en tydeliggjøring utad, av formål og grunnlag for et politisk/offentlig engasjement være med på å øke kirkens mottakergruppe utenfor kirkeveggene? Eller kanskje kunne en tydeligere tilstedeværelse fra kirken i det offentlige rom skape nysgjerrighet for hva som ligger bak?

6 Konklusjon

Nå skal jeg forsøke å avrunde oppgaven med å svare på problemstillingen jeg innledet oppgaven med:

Hvordan kommer Den norske kirkes klimaengasjement til uttrykk gjennom planer og eksterne uttalelser?

Formidles det samme utad, som det gjør innad?

Hvem er tenkte mottakere?

Den norske kirkes klimaengasjement kommer til uttrykk gjennom interne planer som videreutvikles til handlinger og språklige utsagn i det offentlige rom. Handlingsrommet til Den norske kirke, slik Nordstokke forklarer det, ligger i det aktive sivilsamfunnet, i skjæringspunktet mellom det offentlige og det private. Teologen Bedford-Strohm kommer med fem retningslinjer for hvordan kirker og kristne organisasjoner bør forholde seg til spørsmålene som omhandler klima og miljø, sett fra et økoteologisk perspektiv.

Å støtte seg på teoretikere og forskning både om teologi og kommunikasjon kan være nyttige bærebjelker i valg av språk, utforming og presentasjon av kirkens budskap i det offentlige rom.

Målet med de ulike dokumentene kan synes å ha flere hensikter: Å være med å påvirke innover i egen organisasjon, ut til folket og på det politiske nivå. Skal man kunne nå alle disse mottakerne, stilles det høye krav til valg av språk, struktur, mål og bruk av ulike diskurser.

Styringsdokumentene er i større grad preget av et teologisk språk og opererer innenfor en teologisk diskurs. De offentlige uttalelsene har også noe teologisk språk, men har til siktemål å operere både innenfor en teologisk og en politisk diskurs.

De offentlige uttalelsene bygger på forventninger Den norske kirke har til eget engasjement, formulert i styringsdokumentene. Dermed kan vi si at Den norske kirkes klimaengasjement

kommer til uttrykk gjennom ulike typer dokumenter, som har ulike mottakere, og at språket de velger er med på å bestemme hvem teksten blir tilgjengelig for.

Min oppfatning etter å ha arbeidet med disse dokumentene, er at det er en rød tråd mellom det som formidles innad og det som uttrykkes utad i uttalelsene. Planene er mer grundige i sin forklaring av det teologiske grunnlaget og bruker ord og formuleringer som er vanlige i en teologisk diskurs. Uttalelsene har også noe teologisk språk, men her forklares det ikke hva som menes med begrepene eller hva kirken egentlig mener når det argumenteres på denne måten. Det forventes at man skjønner de teologiske grunntankene, ellers når det ikke inn/treffer leseren. På denne måten kan språket og valg av begreper være med på å begrense den tenkte mottakergruppen. Utfordringen slik jeg ser det, er at uttalelsene Den norske kirke kommer med i det offentlige rom, både skal bære med seg det særegne fra troen, samtidig som det skal ut i en sammenheng eller en diskurs, hvor det teologiske og religiøse språket ikke står like solid som det gjør innad i organisasjonen.

Et ønske jeg har etter denne prosessen, er at Den norske kirke, i tillegg til å uttale seg om klimasaken, synliggjør mer av baktanken med hvorfor de gjør det. Uttalelsene er korte og kompakte i innhold, men det stått seg bedre med en kort forklaring eller begrunnelse på hvorfor de mener som de gjør. Og en tydeliggjøring av hvorfor de skal være med å mene noe om f.eks. klimasaken i den offentlige samtalen. Kanskje kunne dette vært med på å utvide mottakergruppen for disse uttalelsene. Like mye som budskapet i uttalelsene er viktig, tror jeg det er like viktig og virkningsfullt å få fram hvordan man ønsker å kommunisere og hvorfor på akkurat denne måten.

Hvordan kommer da Den norske kirkes klimaengasjement til uttrykk gjennom planer og eksterne uttalelser? Jo, ved å løfte de marginaliserte og usynliggjortes stemmer og perspektiver, komme med politiske innspill basert på tro og tradisjon, basere kunnskapen sin på forskning og komme med veiledning som både er etisk og realistisk. Med dette som grunnlag, konkluderer jeg med at Den norske kirkes engasjement i klimakampen er viktig også for kirkens fremtidige arbeid med saker i det offentlige rom.

Litteraturliste

Bakken, L. Ø. (2018, 24. august). *Greta (15) skulker skolen for klimaet*. Hentet fra <https://www.nrk.no/urix/greta-15-skulker-skolen-for-klimaet-1.14179684>

Bibelen (2011). Oslo: Bibelselskapet

Bispemøtet. (2013). Vis ansvar for jorden og verdens fattige. Hentet fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/migrering/bispemoetet_oktober_2013_uttalelse_miljo.pdf

Bispemøtet. (2007). Det haster - det koster - det nytter!», Sak BM 26/07. Hentet fra <http://gammel.gronnkirke.no/index.cfm?id=238379>

Bø, A. M. (2008). *Kristendommens natursyn i lys av miljøkrisa*. Hentet fra <https://www.duo.uio.no/bitstream/handle/10852/32931/Masteroppgaven.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Brown, S. (2015, 27. januar). Sustainability and environment: How the ecumenical movement helped mobilize ecology protest in East Germany. Hentet fra <https://www.oikoumene.org/news/sustainability-and-environment-how-the-ecumenical-movement-helped-mobilize-ecology-protest-in-east-germany>

Det Lutherske Verdensforbund. (2016). *Kirken i det offentlige rom. Et studiedokument fra Det Lutherske Verdensforbund*. Hentet fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/mellomkirkelig-rad/tema---mkr/fred-og-rettferdighet/lvf_kirken_i_det_offentlige_rom_2017.pdf

Ebdrup, N. (2012, 27. februar). Hva er hermeneutikk? Hentet fra <https://forskning.no/filosofiske-fag/hva-er-hermeneutikk/722732>

Fretheim, K. (2013). Dimensions of diaconia: The public, political and prophetic. *Diaconia*, 4 (1), s. 67-80.

Fretheim, K. (2016). Oil Dependence and Climate Change: Public Theology in Norway, *International journal of public theology* 10 (2016), s. 193-210.

Fretheim, K. (2016). Samfunnsetikk i krisetider. I Mesel, T. & Leer-Salvesen, P. (Red.), *Moralske borgere*. (s. 90-107). Kristiansand: Portal Akademisk.

Fuglestad, A., & Universitetet i Oslo Det teologiske fakultet. (2018). *Miljøargumentasjon i kirkelige institusjoner: en retorisk analyse av Vatikanet og Det lutherske verdensforbunds miljøargumentasjon*, Nr. 69.

Grunnlova. (1814). Kongeriket Noregs grunnlov (LOV-1814-05-17). Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17-nn#KAPITTEL_2

Habermas, J. (2006). Religion in the public sphere. *European journal of philosophy*, 14 (1), s. 1-25.

Heiene, G. & Thorbjørnsen, S. O. (2011). *Kristen etikk – en innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.

Hertman, W., Ruyter, K., Gunnes, E., Bagge, S., & Nielsen, L. (1982). Frans av Assisi's skrifter. Oslo: St. Olav

Johannessen, B. (2020, 5. mars). *FNs tusenårs mål*. I Store norske leksikon. Hentet 19. april 2020 fra https://snl.no/FNs_tusen%C3%A5rsm%C3%A5l

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. (2010). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (4. utg. ed.). Oslo: Abstrakt.

Johannessen, A., Christoffersen, L., & Tufte, P. (2016). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode* (5. utg. ed.). Oslo: Abstrakt.

Kirkemøtet. (2019). Kirka støtter klimastreikende ungdom. Hentet fra <https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/kirkemotet/2019/saksdokumenter/uttalelse-fra-kirkemotet-2019-kirka-stotter-klimastreikende-ungdom.pdf>

Kirkerådet. (2007). *Plan for diakoni*. Hentet fra https://kirken.no/globalassets/kirken.no/om-kirken/slik-styres-kirken/planer-visjonsdokument-og-strategier/plan_diakoni_2010_bokmaal2.pdf

- Miljødirektoratet. (2020). FNs klimapanel (IPCC). Hentet fra <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/klima/fns-klimapanel-ipcc/>
- Nordstokke, K. (2015). Den diakonale folkekirken. I S. Dietrich, H. Elstad, B. Fagerli & V. L. Haanes (Red.), *Folkekirke nå* (s. 135-142). Oslo: Verbum akademisk.
- Olerud, K. (2020). *Stockholmskonferansen - 1972* i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 19. april 2020 fra https://snl.no/Stockholmskonferansen_-_1972
- Olerud, K. & Tjernshaugen, A. (2020). *Bærekraftig utvikling* i Store norske leksikon på snl.no. Hentet 19. april 2020 fra https://snl.no/b%C3%A6rekraftig_utvikling
- Skrede, J. (2017). *Kritisk diskursanalyse*. Oslo: Cappelen Damm akademisk.
- Torgersen, E. (2018, 09.10.) FNs klimarapport om 1,5-graders målet: - Det er viktig å ha et mål selv om svært få tror at det er mulig å nå det. Hentet fra <https://forskning.no/miljopolitikk-naturvern-klima/fns-klimarapport-om-15-gradersmalet--det-er-viktig-a-ha-et-mal-selv-om-svaert-fa-tror-at-det-er-mulig-a-na-det/1247278>
- Thornquist, E. (2003). *Vitenskapsfilosofi og vitenskapsteori – for helsefag*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Tomren, T. S. (2019). *Kyrkje, miljø og berekraft. Ein studie av miljøfråsegnene i dei store kyrkjesamfunna i perioden 1969-2019 og ein deljanalyse av korleis Den norske kyrkja har arbeidd med det grønne skiftet gjennom 50 år*. Steinkjer: Embla Akademisk
- United Nations. (2020 a). Sustainable Development Goals. Hentet fra <https://sustainabledevelopment.un.org/?menu=1300>
- United Nations. (2020 b). Paris Agreement. Hentet fra <https://sustainabledevelopment.un.org/frameworks/parisagreement>
- United Nations. (2020 c). Funds, Programmes, Specialized Agencies and Others. Hentet fra <https://www.un.org/en/sections/about-un/funds-programmes-specialized-agencies-and-others/index.html>